

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת ויקרא – תשפ"ד

**קונטרס זה נערך ונאסף
ע"י אחד מבני החבורה
למען זיכוי הרבים**

**כל הזכויות שמורות
למכון "קול מנחם"**

**בכל עניני קונטרס זה
לתרומות והנצחות הערות והארות
ניתן לפנות למייל
R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com**

פרשת ויקרא - זכור

ב"ה זוכים אנו להתחיל חומש "ויקרא" אשר בו דיני הקרבנות וסדר קדשים וכו', בתור פתיחה אביא כאן את מה ששמעתי מכ"ק אדמו"ר מנדבורנה שליט"א שיש הסכמה נדירה מה"חזזה" מלובלין זי"ע על ספר "צאן קדשים" על מסכת זבחים [פירושים והגהות על כל סדר קדשים מהגאון בעל "תורת חיים" זצ"ל הנדפס בסוף המסכת] וזה נוסח ההסכמה:

הנה הגם שאין דרכי להתנהג בגדולות ובנפלאות ממני. ליתן הסכמה, כי איני לא רב ולא מגיד כי אם במקום ההכרח שא"א בלא זה לרצונו ית"ש איני חושש לשום ענין. בענין זה ג"כ נ"ל שהוא למצוה גדולה. היות שנהירנא כד הוינא טלי' היה לי תשוקה לעשות ספר פירוש על סדר קדשים. מפני שידוע גודל המצוה לעסוק בהלכות קדשים כי כל העוסק בפ' עולה כו'. כמ"ש זאת התורה לעולה כו' כמאמר חז"ל. והסדר קדשים הוא כמו ספר החתום. ואינו מוגה כראוי כשאר גמרות שיש בהם גרסות ופרושים ממהרש"ל ז"ל ומהרש"א ז"ל ומהר"ם ז"ל. ומסתמא בספר קדשים לא עסקו בעיון עם תלמידים. מפני שלא הוצרך כ"כ לדורות. ואח"כ כשבא לי הרבה טרחא דצבורא צרכי בני ישראל המרובים הן ליעץ הן לתפלות ובקשות. ואני הייתי מתיירא לדחות אותם כיון שהשי"ת עזר לי לפעול טובת ישראל גם אני נעשיתי טרוד מאד לא מבעיא לעשות פי' בעצמי אפי' לי בעצמי היה קשה לי מפני שלא היה לי פנאי לעיין. והנה יש פירושים מספר "פנים מאירות" על זבחים [מאת רבי מאיר אייזנשטאט זצ"ל נדפס באמסטרדם תע"ה] ו"מים קדושים". [מאת רבי אברהם משה בן המנוח מו"ה אשר סג"ל זצ"ל]. אך כל זה אין מספיק כי הם בחריפותם ובקיאיותם היה הפשט והגרסאות פשוטים אצלם ולא כוונו רק להקשות ולתרץ כידוע. וספר "ברכת הזבח" הוא בקיצור מאוד וזה כמה שנים הייתי מחלה כמה מדפיסים לדפוס ס' "צאן קדשים" כי הוא כמו פירוש מספיק לסמוך עליו גם בענין הגרסאות אחרות לתלות באילן גדול. ולא עלה בידי עד הנה שמצאתי את שאהבה נפשי. ידידי בן ידידי הוא הרבני מוהר"ר אליעזר זאב בהמנוח מוה' צבי הירש ז"ל שהיה בן ביתי. ומסכים לדפוס ספר זה. אמרתי לכתוב כל זה לאנשים כערכי ואשר דברי יהיו מקובלים להם שראוי לכל למדן

לקנות לו ספר "צאן קדשים" וללמוד סדר קדשים ולא יחוש להוצאה. וכמו שכתב בספר חסידים כי ש"ס לקנות הוא מצוה יותר מכתבת ס"ת. כיון שנתנו רשות להדפיס משום עת לעשות לה' וזה צריך לכל למדן. וכמה ס"ת עומדין שאין קוראים בהם. כן כתב בספר חסידים. ע"כ הבטחתי גם אני לקנות ממנו. והיה בזה שלום. שמחה לעשות קרבנות בפועל. בבנין בה"מ במהרה בימינו.

כ"ד יעקב יצחק במוהר"ר אברהם אליעזר הלוי זצ"ל הורוויץ מלאנצוט הדר בק"ק לובלין.

סיפר הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע: שבאשר הביאו את הספר "צאן קדשים" אל הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע וביקשו ממנו לכתוב עליו הסכמה, נענה ואמר: בתהלים כתוב: 'חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני', כלומר 'חם לבי בקרבי', לבבי נתחמם בתוכי, 'בהגיגי תבער אש', כאשר הנני לומד עניני הקרבנות ומעלה ברעיונותי שבזמן שביהמ"ק היה קיים היה בוער אש על המזבח להקריב עליו קרבנות לפני ה', ועתה חסרנו כל אלה ונשאר רק 'דברתי בלשוני', היינו מה שיכולים לעסוק בלימוד ענינים אלו, 'ונשלמה פרים שפתינו'.

בספה"ק "היכל הברכה" כתב: אמר מרן הרבי ישראל בעל שם טוב: שכל הרפואות למד מפסוק "ויקרא אל משה".

הרה"ק ה"שם משמואל" מסוכטשוב זי"ע מביא: שמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר [בעל ה"אבני נזר"] זצלה"ה שאמר בשם זקני זצלה"ה מקוצק, שהלימוד בסדר קדשים מטהר את המחשבות. ובשם אדמו"ר הרי"מ מגור זצלה"ה אמר, שללימוד סדר קדשים צריכין מחשבות טהורות, והוא [בעל האבני נזר זצ"ל] הכריע ביניהם, שלעומת שאדם לומד במחשבות טהורות, בה במדה הלימוד מטהר את המחשבות, ונקל לו טהרת המחשבה בכל פעם יותר. עבת"ד.

כתב רבינו יהודה החסיד בספר חסידים: אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים, כגון שתראה שבני עירך לומדים 'מועד' וסדר 'נשים', תלמד

אבל כשמגיע ל'אשריך ישראל מי כמוך עם נושע' – כתב באל"ף רבתי.

בשם הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: הגם שמשה נתעלה למדרגה הגבוהה ביותר, לא התפעל מזה, וקיים בעצמו מאד מאד הוי שפל רוח. כמו בן אדם העומד על פסגת ההר, שלא יעלה על דעתו להתרברב בגבהותו, כי היא לא בעצמותו אלא בגלל ההר, כך ידע משה שהתעלותו הוא ממנו יתברך.

נאמר 'משפיל גאים עדי ארץ מגביה שפלים עדי מרום'. לכאורה אין לדבר סוף: כיון שהקב"ה משפיל גאים, אם כן הגאה נעשה שפל, אבל הרי הוא מגביה שפלים, ושוב נעשה השפל גאה – ואם כן חוזר חלילה. אלא, הרשע אפילו על פתחו של גיהנם אינו חוזר בתשובה, ואפילו כשהקב"ה משפילו הוא נשאר בגאוותו. ולעומת זה הצדיק שהוא שפל בעיניו, אף כשהשי"ת מגביהו הוא נשאר בשפלותו ובענוותנותו. וזהו 'ויקרא אל משה' – אף שהקב"ה קרא אותו והגיע לשיא המעלה, בכל זאת נשאר עניו ושפל – א' זעירא.

עו"א: משל לאיש חיל שהגביהו המלך למדרגה עד כי נישאו על כל השרים. פעם אחת עלה על דעת המלך לראות אם הוא עומד עוד במדת היראה שהיה מקודם, וקראו לבוא אליו. השר הזה בהיותו באמת שפל בדעתו, בא והעמיד עצמו ביראה ופחד כבראשונה. כך משה שהגביהו הקב"ה ועשה על ידו כמה ניסים ומתן תורה, ואף עכשיו בעת שקראו – היה זעירא.

עו"א: צפור קטנה גם כשהיא עומדת על הר גבוה, נשאר קטנה כמו שהיתה – הגם שנתעלה משה רבנו כ"כ שהקב"ה דבר בעצמו איתו, מכל מקום נשאר אותו עניו שהיה לפני זה – אל"ף זעירא.

כתב ה"בעל הטורים": משה לא רצה לכתוב אלא 'ויקר', כדרך שנאמר בבלעם, כאילו לא נראה אליו ה' אלא במקרה, ואמר לו הקב"ה להוסיף גם אל"ף, ומשה כתבה קטנה.

בספר "מטעמים" ביאר בזה מדרש פליאה [תנחומא כי תשא]: מנין זכה משה לקרני ההוד, שנשתייר לו מעט דיו בקולמוסו והעבירו על ראשו. ולכאורה, כלום ייתכן שנתנו לו דיו בלי חשבון? – אלא הפירוש, שמגודל

סדר "קדשים" ותקבל שכר גדול כנגד כולם, כי הם דוגמת מת מצוה.

ה"חזקוני" בסוף ספר ויקרא כותב: ספר זה נקרא 'תורת כהנים', על ידי שכל המצות שייכי בכהן, כגון הלכות קרבנות, ואיסורי מאכלות דשייכא בהו הוראה שהיא על ידי כהן, כדכתיב 'ורו משפטיך ליעקב' וגו', והלכות טומאות וטהרות שלא לאכול דבר טמא להיות נבדל מליכנס למקדש, והלכות זבים ומצורעים ונגעים ובעלי קריין ויולדות, שבתות וימים טובים שיש בהם קרבנות הקרבים על ידי כהן, והלכות ערכים שהכהנים מעריכים ומחרימין וכו', ושביעית ויובל שכהנים מקדשים השנים ותוקעים ביובל כדכתיב 'ובני אהרן יתקעו' וגו'.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר: (א)

הגה"ק ה"מגלה עמוקות" זי"ע העיד על עצמו בפרשת ואתחנן שחיבר ספר לבאר את טעמו של האל"ף זעירא ב"אלף אופנים", כמנין א' במילואו שהוא אלף, אך לא זכינו לספר זה.

ובספר "סדר הדורות" כתב: ואני ראיתי כתב יד הגאון הנ"ל על א' זעירא שבויקרא, אלף אופנים, והעתקתי בחיבורי הרבה ממנו.

"א" זעירא, ובלי "א" הוא 'ויקר' שהוא מלשון קרי – טמא, וגם מלשון יקר. הכוונה היא אומר הרה"ק מרוזין זי"ע: שמי שמתפלל ולומד יש לו גאווה מזה והוא יקר בעיני עצמו, אזי הוא טמא ומרוחק מהשי"ת, כמאמרם ז"ל כל המתגאה כדוחק רגלי השכינה אבל האדם ששפל בעיניו ולבו נשבר בקרבו בשעת תורתו ותפילתו ככתוב 'זבחי אלקים רוח נשברה', הוא מתחבר בתפילתו אל הקב"ה והקב"ה מקרבו ומשפיע עליו כל טוב.

וזה שכתוב 'ויקרא אל משה' בא' זעירא, רמז למשה שהיה עניו מאד ושפל בעיניו, כמו ה"א" זעירא, אליו קרא ה' לקרבו, אבל מי שנתגאה בלבבו עליו נאמר 'ויקר' מלשון קרי, טמא שהוא מרוחק מהשי"ת.

הגה"ק המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרפולי זצוק"ל כותב: משה רבינו על עצמו כתב באל"ף זעירא,

והוסיף על זה בנו הרה"ק ה"אמרי שאול" זי"ע: הרי זה פלא "אלף זעירא" גימט' "כי הילדים רכים".

הרה"ק מסקווירא זי"ע היה אומר בשם ה"נפש דוד": ענין האל"ף זעירא של ויקרא, עפ"י אמרם ז"ל [ילקוט תהלים תשב]: שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמרה להם 'חטאים תרדוף רעה', שאלו לנבואה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר, הרי שהתורה הקטינה ערך מעלת החכמה שלא אמרה כדבריה, רק אמרה להביא קרבנות לכפרת העוונות, וזה רמז האל"ף זעירא בתחילת פרשת הקרבנות, אל"ף מורה על חכמה, כמאמר הכתוב 'ואלפך חכמה', היינו שהתורה הקטינה את החכמה, שלא ענשה את החוטא כעצת החכמה, אלא אמרה להביא קרבנות לכפר עליו.

הרה"ק ה"ישמח ישראל" זי"ע אמר פעם על עצמו מרוב ענותנותו – אל"ף זעירא – שאם אי אפשר ללמוד מן

הגדולים צריכים ללמוד מן הקטנים.

בספה"ק "מגן אברהם" מביא מה דאיתא בזוה"ק 'ויקרא' אותיות 'אוקיר' כמו שנאמר 'אוקיר אנוש מפז'. וכתב לבאר הענין, כי הנה ישנם ד' מדריגות בבני אדם, ויש להם שמות חלוקים, אדם, גבר, אנוש, איש, החשוב מכולם הוא "איש", כמו שנאמר אצל משרע"ה 'איש האלקים', והשפל מכולם הוא 'אנוש', והנה זה פשוט שכאשר מי שעלה ונתעלה להיות 'איש' מכניע את עצמו ומחזיק עצמו שפל מכולם, כדוגמת משרע"ה שנאמר אצלו 'והאיש משה עניו מאד' וגו', ודאי זו היא המדריגה החשובה אצל הקב"ה, אולם גם שאר בני אדם שאינם במדריגה עליונה זו, ואפילו האנשים השפלים אשר הם באמת בשפל המצב בבחינת 'אנוש', אם יודעים ומכירים עכ"פ פחיתות ערכם ומכניעים ומשפילים עצמם, הנם ג"כ חשובים ויקרים אצל הקב"ה.

וזהו רמז הכתוב 'ויקרא' אותיות 'אוקיר' כמו שנאמר 'אוקיר אנוש מפז', ר"ל כמו שמשמע"ה היה יקר וחשוב לפניו ית' מחמת ענותנותו, כך כל אדם באיזה מצב שהוא, אף אם הוא באמת איש השפל, אם יש בו מדת הכנעה ושפלות הינו יקר וחשוב אצל הקב"ה, וזהו שנאמר אוקיר 'אנוש' מפז, היינו אפילו מי שהוא

ענותנותו, שלא השתמש בכל הדיו לכתוב אל"ף רבתי, וכתב אל"ף זעירא ונשאר לו מעט דיו, מזה זכה לקרני ההוד.

שואל המוהר"י מוורקא זי"ע: מדוע לא כתב כבר אל"ף זעירא לעיל בספר שמות בפסוק: 'ויקרא אליו ה' מן ההר'. וכן בפסוק: 'ויקרא ה' אל משה אל ראש ההר'? ומתרץ: כי כאן לא שמע את הקריאה מה' אלא משה לבדו, כמו שאמרו חז"ל: הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. משא"כ לעיל, היתה הקריאה לעיני כל ישראל, והכל שמעו אותה, ומכיון שכך, אם ימעט הקריאה ויכתוב אל"ף זעירא, יחשב זאת ענוה מתוך גאווה.

הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע שואל: לכאורה זה היה אמור להיות כתוב בפרשת יתרו עה"פ 'ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו וגו' לאמר? ומתרץ: ששם היה התגלות השי"ת לכל ישראל והיו כל הקהל כמלאכי השרת ויותר, 'כי מלאכי צבקות ידודון' – שהיו מלאכי השרת עומדים אחר מחנה ישראל וכשהיו נרתעים לאחוריהם היו מדדים אותם לקרבם, על כן אין רבותא שקרא למשה בלשון של מלאה"ש, אך בפרשת הקרבנות שהיה אחר ירידתן בעון העגל, והמשכן עם הקרבנות הכל היה כידוע לתיקון החטא, קמ"ל שם הלשון חיבה שבא ללמד על כל דברות.

הרבי ר' יחיאל מאיר מאוסטרובצה זי"ע אמר: שזה רמז לעניויות. בתורה אין מצוה המחייבת ענוה, שאילו העניויות מצוה מן התורה, שוב אינה עניויות, שכל אחד היה אומר לעצמו: אני באמת אדם גדול וחשוב, אלא הנני שפל בעיני כדי לקיים מצות ענוה שהיא מצות עשה מן התורה ... אבל ראוי לכל אחד לדעת שהוא באמת קטן ודל.

הרה"ק ה"דברי ישראל" ממוד"ץ זי"ע כותב: רמז לענין שאמרו חז"ל במדרש: על התחלת הקטנים בספר ויקרא, יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים, - אל"ף לשון לימוד, זעירא היינו הקטנים – והנה לחנך הקטנים לילך לחדר ולקרבם לתורה ולמצות צריך ללכת עמם בדרך רכות ונחת ובלשון חבה, לכך ויקרא לשון חבה.

וכן עכשיו בעקבתא דמשיחא שאנו קטני הדעת, ואין הפרוטה מצויה, וחולים מן השעבוד, אין מבקשין לשמוע אלא דברי ברכות ונחמות – לשון חיבה.

הרה"ק ה"מאור ושמשי" זי"ע מבאר להסביר הענין מדוע היתה תמיד צריכה להיות קריאה תחילה, עפ"י מה דאיתא במדרש: בשלשה מקומות עמד משה מן הצד, בסנה עמד מן הצד עד שאמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, אצל הים עמד מן הצד עד שאמר לו הקב"ה אם אין אתה בוקע את הים אין אחר בוקע את הים, וכן בהר סיני ובאהל מועד, לא רצה לילך עד שראו הקב"ה.

והענין בזה כי משרע"ה היה חושב תמיד לעצמו שאינו ראוי למדריגה נשגבה זו שידבר ה' אליו, והגם שכבר דיבר הקב"ה אליו פעמיים ושלש, אעפ"כ לא היה יכול להתרגל לזה כלל, ולא נשתנה דעתו ולא כלום, אלא תמיד היה מוחלט אצלו ברוב ענוותנותו שאינו ראוי לזה כלל.

ולכן קדמה קריאה לכל הדברות ולכל הציוויים, כי משרע"ה בעצמו לא היה הולך מאליו לשמוע הדיבור, רק אחרי שקרא לו הקב"ה.

הרה"ק ה"חקל יצחק" מספינקא זי"ע מביא בהקדמה לספה"ק "אמרי יוסף" בשם אביו זי"ע לפרש דברי חז"ל מדוע הוצרך לקרותו בכל פעם, שאמר עפ"י דברי הרבי מלובלין זי"ע: דאם יאמר לו מלאך או שרף שהוא צדיק – לא יאמין לו, כי הוא יודע בעצמו שאינו כן, אבל אם יאמר לו הקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא צדיק – יאמין לו על אותו רגע בלבד, אבל לא על אחר כך, כי שמא אבד צדקותו עבדה"ק.

והכי נמי משרע"ה היה במדריגה זו שהיה חושב תמיד שהוא גרוע מכל אדם, והשי"ת לא יקרא לו עוד רק לאדם אחר מישראל, ואעפ"י שהיה השי"ת קורא לו ומדבר עמו, היה חושב שעד כאן היה כדאי, ומעכשיו אינו כדאי שידבר עמו השי"ת עוד, וע"כ חשב בדעתו לילך משם, וכן היה בכל פעם, ע"כ הוצרך השי"ת לקרותו בכל דיבור ודיבור, ודפח"ח.

ברש"י: הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין. המפרשים [האבן עזרא ועוד] אומרים, שנדב ואביהוא נענשו על שנכנסו לפני ולפנים ללא רשות. והרמב"ן תמה על זה: למה עלה על דעתם לעשות ככה. ויש לומר שרש"י כאן מרמז לנו תשובה לקושית הרמב"ן אומר ה"חתם סופר" זצ"ל:

הם ראו שמשה נכנס בלי רשות וחשבו את עצמם

בבחינת 'אנוש' – המדריגה הפחות ביותר, אם הוא שפל ונכנע, הוא יקר אצל הקב"ה מפז ויכול להתקרב אליו ית'.

בעת כינוסם של צדיקים גדולי הדור ליום תפילה ותענית בראשות הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע ביום ה' כ"ח אדר תש"ד בירושלים עיה"ק ת"ו, דיבר בקדשו ואמר בתוה"ד: בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, על אל"ף זעירא שב'ויקרא' – שכוונתו שיש ללמוד עם הקטנים. והוסיף ע"ז: "לשון 'ויקר' – הוא חשיבות, שיש חשיבות ללמוד עם הקטנים".

במדרש [ויק"ר א]: לפי שהיתה נפשו משה עגומה עליו ואמר: הכל הביאו נדבתם ואני לא הבאתי, א"ל הקב"ה, חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל, שמכולם לא קרא הדיבור אלא למשה – 'ויקרא ה' אל משה'.

רבי אברהם אחי הגר"א זצ"ל מבאר: מפני מה לא נדב משה למלאכת המשכן. משום שעיקר הנדבה למשכן היתה "נדבת הלב" וכמ"ש 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'.

ברם, לגבי מש"ר לא היה שייך ענין "נדבת הלב". וכל כך למה – לפי ש"נדבת הלב" שייכת רק במי שיש לו לעצמו ולבו מנדב לתת משלו. ואולם, משה היה כל ימיו דבוק בהשי"ת, ומה שהיה לו – לא החשיבו כ"שלו", אלא של השי"ת, לפיכך, לא היה יכול משה לנדב מ"שלו" למלאכת המשכן.

מוסיף הגר"ד סולובייציק ר"י בריסק: שאפשר לבאר, שכיון שמשה רבינו היה "גזבר נאמן" [בכורות ה.], על כן לא יכל לתרום למשכן, שהרי צריך מסירה לגזבר, והוא – בהיותו גזבר – לא יכל למסור לעצמו.

ואכן מבואר בשו"ת הר"ן שאדם אחד אינו יכול להיות בבת אחת קונה ומקנה כאחד, וכן בנעשה שליח להיות המקנה אין השליח יכול לקנות לעצמו.

אמנם, לכאורה עדיין יכל משה למנות גזבר אחר לתרומתו שלו, ואז אכן היה יכול לנדב משלו, ושמא י"ל, שהדין היה שמשה דווקא, ולא אחר, יהיה הגזבר.

ברש"י: לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה לשון חיבה. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות.

במדרש: עד שלא עמד אהל מועד דבר עמו בסנה ודבר עמו במדין ודבר עמו בסיני. וכיון שעמד אהל מועד אמר: יפה היא הצניעות, שנאמר: 'והצנע לכת עם אלוקיך'.

ותמוה שואל הרבי מקאצק זי"ע: הרי גם בסנה ובמדין היה הדיבור בצניעות, שהרי רק למשה היה הדיבור, ורק לו נאמרו הדברים?

הענין הוא: מקודם היה גילוי שכינה בלי הגבלה וצמצום, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו יחזקאל בן בוזי ושאר הנביאים. אולם משהוקם המשכן בא הצמצום. אמר: יפה היא הצניעות, כי על ידי שהיה הדבר בצניעות קיבל חשיבות מיוחדת, כעין המצניע בשבת שחייב בכל שהוא. כיון שהצניע אותו גילה דעתו שגם כל שהוא חשוב אצלו. היינו, לאחר שהוקם המשכן, אדם משיג בקדושה רק לפי מידת הכנות, ובמידה שהוא מחשיב אותה.

במדרש [ויק"ר א ג]: עשר שמות נקראו לו למשה, ירד, חבר, יקותיאל, אביגדור, אבי סוכו, אבי זנוח וכו', ירד – שהוריד את השכינה מלמעלה למטה. אביגדור – הרבה גודרין עמדו לישראל וזה היה אביהן של כולם. חבר – שחיבר את הבנים לאביהן שבשמים. אבי סוכו – אביהם של נביאים שסוכין ברוח הקודש וכו'. א"ל הקב"ה למשה חייך מכל שמות שנקרא לך, איני קורא אותך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה 'ותקרא שמו משה' - 'ויקרא אל משה'.

הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: איזו מעלה יש בשם "משה" יותר משאר שמותיו המבטאים לכאורה ביתר שאת את גדלותו של משה, וכגון "חבר" – שחיבר את הבנים לאביהם שבשמים, או "אבי סוכו" – אביהם של נביאים.

וביותר תמוה הדבר, שהרי בעוד השמות האחרים מתייחסים אל משה ומעידים על גדלותו, הרי השם משה איננו מתייחס למשה אלא למעשה ההצלה של בתיה בת פרעה, כנאמר 'ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו'.

וביאר: כי אכן נקרא משה בשמו, ע"ש משייתו מן המים ע"י בתיה בת פרעה, ואולם מעשה זה של בתיה בת פרעה לא היה מעשה של מה בכך, אלא היה כרוך במסירות נפש והקרבה, שהרי עברה על מצות המלך והפרה את גזירתו כדי להציל את משה.

שקולים כמשה. ורש"י בפרשת שמיני אומר לפי התו"כ והמדרש, שמשה אמר לאהרן "עבשיו רואה אני שהם – נדב ואביהוא – גדולים ממני וממך". וכיון שנכנס משה נכנסו גם הם. אך לא ידעו שקראו למשה, כי הקול לא הגיע לאזניהם, "הקול הולך ומגיע לאזניו של משה וכל ישראל לא שומעין".

ברש"י: ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין.

הטו"ז בפירושו על התורה אומר: בודאי היה הקב"ה יכול להאציל מחכמתו על משה שיתבונן אפילו בלי הפסקה. אלא הכתוב בא ללמדנו דרך ארץ שלא יסמוך אדם על חריפות שכלו ויאמר חריף ומהיר אני לתפוס דברים בקלות, כי הרבה תקלות ושגיאות צפויות בדרך של פיזיות. אגב חורפא – שבשפתא. יש ללמוד ממה לעשות הפסקה בין ענין לענין.

הרה"ק ה"אור המאיר" זי"ע כתב על דרך רמז, כי בין עובדי השי"ת ישנם שני סוגי אנשים, יש אנשים שעיקר עבודתם היא בתורה ותפילה, וכל מעשיהם כל היום אף בעניני גשמיות ועסקי העולם קשורים לתורה ועבודה, ויש אנשים שעיקר עבודתם בסיגופים ותעניתים, אשר לזה נדרשת זהירות יתירה שתהיה עבודתם בכוונה רצויה, אמנם אפילו אם תהיה כוונתם רצויה, הנה דרך העבודה הראשונה שהיא על ידי תורה ותפילה חשובה וחביבה יותר לפני הקב"ה.

ועל זה בא הרמז בדברי חז"ל, 'לכל דברות ולכל אמירות קדמה קריאה לשון חיבה', ר"ל לכל דיבור ואמירה של תורה ותפילה קיימת חיבה יתירה מאת הבורא ב"ה, 'יכול אף להפסקות' – היינו אותם האנשים המתענים בהפסקות, יכול שיזכו גם הם לחיבה זו מהבורא ית', 'ת"ל וידבר לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות', כי אין דרך עבודה זו חשובה וחביבה לפני הבורא ב"ה כל כך, 'ומה היו הפסקות משמשות', - כלומר מאחר שאין עבודת התעניתים חשובה כל כך אצל הבורא ית', איזה תועלת יש ממנה, על זה אמר 'ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה', פרשה מלשון הפרשה, ר"ל עיקר התעניתים הוא להיות גדר וסייג, להתבונן מאיזה הנהגה צריך לפרוש ואיזו הנהגה ראוי לעשות, אבל התענית והסיגוף כשלעצמה, שלא לתכלית העבודה, אין בה שום תועלת.

תלמיד חכם שאין בו דעת, אין אפשרות לנוס מפניו, אתה מתחמק ממנו והוא רודף אחריו ובא אליך הביתה...

ובשם ה"חיות יאיר": מנבילה לפחות אפשר ליהנות, שמותרת בהנאה, אבל מתלמיד חכם שאין בו דעת אי אפשר גם ליהנות...

ולכאורה מה החידוש בזה שלא נכנס עד שהקב"ה קרא לו, הרי כבר נאמר למעלה: 'ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד'?

ותירץ הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: שצריך להסביר, שמשה רבינו ביקש שהוא "לא יוכל" להיכנס ללא ציווי מאת הקב"ה.

וכמו דאיתא על הא דכתיב בפרשת יתרו, שהקב"ה אמר למשה 'לך העד בעם', ומש"ר טען 'לא יוכל העם לעלות אל הר סיני', והקב"ה ענה לו – 'לך רד'. ולכאורה, מה היה שם הדין ודברים בין משה רבינו להקב"ה? ואפשר להסביר, שמשה רבינו היה אז במדרגה כל כך גבוהה, עד שלא היה מסוגל להבין, שאדם יכול לעשות דבר כנגד רצונו של השי"ת, וע"ז אמר לו השי"ת: 'לך רד', שירד ממדרגתו, ואז כבר יוכל להבין שצריך להזהיר עוד פעם.

אך ישנו שם עוד הסבר, וזה על אותו הדרך שהוסבר כאן בפרשה, שמשה רבינו ביקש שאכן יהיה "לא יוכל" העם לעלות, היינו שיהודי באמת לא יוכל לעשות עם אבריו נגד רצון השי"ת. וכפי ששמע מזקנים מופלגים, ששמעו מקאצק, שצדיקים היו עובדים על עצמם, שלא יוכלו לעשות עם אבריהם נגד רצון השי"ת [כמאמר הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע עה"פ 'וישלח אברהם את ידו'].

והרבי ה"לב שמחה" זי"ע הוסיף ע"ז: ובדרך רמז אפשר הפי' 'ולא יכול משה' וגו' שמשמע"ה לא היה יכול להכנס לאוהל מועד בלי קריאה, כי שכן עליו הענן, עליו על משרע"ה, שעליו עצמו שרתה השכינה, וממילא לא עשה מבלי שנצטווה ולא נכנס מבלי שנקרא.

ברש"י: לומר, צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי.

כח זה של מסי"נ שהיה כרוך בהצלתו של משה, נבלע בדמו, ברמ"ח אבריו ובשס"ה גידיו של משרע"ה. כי כל מה שהנותן מעניק למקבל הריהו חדור בו מכוחותיו ללא שיוור, נמצא אפוא, שכח מסי"נ שהיתה בו במשה, מקורו ויסודו במסי"נ של בתיה בת פרעה.

ולפיכך, מכל השמות שהיו לו למשה לא קראו הקב"ה אלא בשם "משה" שקראתו בתיה בת פרעה. כי שם זה מבטא ומסמל את עצם תכונתו של משה, וע"י כח ותכונה זו של מסי"נ, זכה והשיג את כל שאר הדרגות והמעלות.

במדרש: מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו וכו' ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו.

הרה"ק ה"שם משמואל" זי"ע מסביר את הדבר כך: כידוע, יש שני מיני דעת: דעת דקדושה, ודעת דקליפה. דעת דקדושה – שהיא מדרגתו של משה רבינו, יש בה השגה נעלה שאי אפשר להיכנס לפני ולפנים ללא קריאה של חיבה ממקור ושורש האהבה העליונה. אלא שדעת זו ממריצה להרבות בהשתוקקות ובכיסופים עזים לכך, וממילא 'בדעתו תהומות נבקעו' וזוכים להשגת הקריאה, שהיא קודמת לכל דיברות ולכל ציוויים.

לא כן דעת דקליפה, שהיא מדרגתו של עמלק. אף דעת זו אומרת, שלא להיכנס לפנים אלא לעמוד מן הצד, אבל לא מתוך כיסופים להתעלות אלא מתוך יאוש, קרירות [אשר קרך] וספק [עמלק בגימטרי' ספק], ולכן נצטוונו על מחיית עמלק – למחוק ולשרש הנגע הממאיר הזה, המטמא את הנפש.

וזה לימוד לכל אדם, שידבק בדעת דקדושה, שבכל מצב יאמר האדם לנפשו: אמנם אני עומד מרחוק, אבל הרי נשמתו משתוקקת ונכספת להידבק בכלל ישראל, וישראל הריהם רצויים ומקובלים לעולם, ובתוך כלל ישראל אזכה גם אני לאור באור החיים.

וצריך להבין מה פשר ההשוואה והדמיון בין תלמיד חכם שאין בו דעת לבין נבילה, ומדוע באמת נבילה טובה הימנו?

ופירש הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל: נבילה, כידוע, מטמאת

רק על ידי מגע ומשא, אבל כשאין נוגעין בה, אם אין לאדם קשר עמה, אין היא מטמאה אותו. לעומת זאת

שואל החתם סופר זצ"ל: ותמוה, דהלא הם דברי כבוד וגדולה להם שבשבילם זכה משה שנתייחד הדיבור אליו, ומדוע נקראו דברי כבושים?

ונראה, דהנה מביא רש"י למעלה דאף שהיה קולו של הקב"ה אדיר וחזק, לא שמעו כלל ישראל את הקול, אלא משה לבד שמע, כי הקול היה נפסק ולא יצא לבני ישראל, והנה, אם הקול היה לצורך משה, אז מובן שהקול נשמע רק למשה, משום שהדבר נוגע לו, אבל אם הדיבור בשביל ישראל לצוותם במצוות, למה ה' עשה כזה נס שיהא הקול הגדול נפסק, ובעל כרחם שזה גנאי להם כי לא היו ראויין לשמוע.

אלא, הלא כתיב 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ואין השכינה שורה מתוך עצבות, והנה עדיין היו ישראל בעצבות מחמת חטא

וזה שאמר הקב"ה צא, ואמור להם דברי כבושים, שבבילכם הוא נדבר עמי, שהרי לא לצורכי הוא מדבר עמי אלא בשבילכם ואף על פי כן עשה נס שלא תשמעו ואלו הם הדברי כבושים.

העגל 'ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו', ואף שכתוב 'משכן העדות' ודרשו חז"ל עדות לישראל שויתר להם הקב"ה מעשה העגל, אעפ"כ קיימו אל תאמין בעצמך וכו', וכל האומר הקב"ה וותרן יותרו חייו, והנה הוקם המשכן להשראת השכינה, והיה צריך להסיר העצבות מהם, לזה ציוה הקב"ה להגביה לבם בדרכי ה', ולאמר להם "בשבילכם הוא נדבר עמי".

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם אביו הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: מדוע זה נקרא דברי כבושין, אדרבה זה נחשב להם כשבח, כי בעבורם השי"ת נדבר עם משה?

הגה"ק רבי שמעון סופר מערלוי זצ"ל שואל: ויש לתמוה האם אלו דברי כבושין? ויש לפרש דדברי כבושים אין פירושו כפי מה ששינוי החכם היה אומר לפניו דברי כבושין וכפרש"י שם: שכובשין את הלבבות להחזירם למוטב, שמעוררים לתשובה על ידי מוסר ותוכחות עונש שאומר החכם להכניע לבם. אבל הכא במשכן כבש משה לבם לעבודת ה' ית' ע"י דברי חיבה ואהבה, כדי לעורר אהבת השי"ת יותר ויותר בלבם שיעבדו אותו בכל לבבם ובכל נפשם, ראו כמה גדולה חבתכם שבשבילכם נדבר עמי, וראוי לכם לעבוד למלך הכבוד האוהב אתכם כל כך, וזהו הדברי כבושין של משה רבינו רעיא מהימנא. ודפח"ח.

ותירץ, דהנה התורה ניתנה פ"א בהר סיני, ואחר כך עוד פעם באוהל מועד, ואחר כך חזר משה ומסר את התורה בערבות מואב, ואיתא משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ולולא חטא העגל לא היה צריך משה רבינו לומר להם את התורה ולא היו צריכים ללמוד ממנו כל פרט ופרט, כי הכל היה כלול בעשרת הדברות, וכפי שכבר כותב רבינו סעדיה גאון איך שבתוך עשרת הדברות נכללים כל התורה כולה, ובכלל היה עולם אחר, שלא היו מתים, וכדאי' בגמ' ע"ז עה"פ 'אני אמרתי אלקים אתם, אכן כאדם תמותון' עיי"ש, ואחר שחטאו בעגל הוצרך משרע"ה ללמדם מחדש את כל התורה כולה, כל פרט ופרט, והיה צריך ע"ז קבלה חדשה. וזה האמור להם דברי כבושין: כי בגללכם, בגלל שחטאתם בעגל, בגלל זה צריך היה לשנות את התורה מחדש.

נכדו ב"חידושי רבי יוסף נחמיה" מבאר: ע"ד שאמר ק"ז בעל ה"חתם סופר" זצ"ל כשקרא בנו ק"ז רבי שמעון סופר זצ"ל – לפניו מכתב, ובתוכו תארים גדולים ונכבדים כמו רשכבה"ג וכדומה, מהתוארים הנהוגים, נאנח החת"ס. כסבור הבן שהוא נאנח על מה שמשבחין אותו במה דלית בו, ענה החת"ס זצ"ל ואמר: "אני נאנח, וי לדור יתום כזה שאני הרשכבה"ג שלהם".

הרה"ק ה"אמרי שאול" ממוז'יץ זי"ע מתרץ: וי"ל בפשוט, שאם היו זוכים היה הקב"ה מדבר עמהם בעצמו, אך כיון שלא זכו, היו חרדים ואמרו: 'אל ידבר עמנו אלקים' וגו', והבן.

וכן משרע"ה בענותנותו אמר בזה "דברי כבושים" לבנ"י, כמה קטן ודל הדור, אם אני משה זכיתי להיות גבר הוקם על, רק "בשבילכם" כי קטנה מדרגתכם "נדבר עמי", כאשר אין איש אחר, נעשיתי אני שר וחשוב כלפי מעלה.

וזה שאמר הכתוב 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה', ר"ל האיש החפץ להתקרב לפני ה' ולעמוד בתפילה לפני השי"ת כראוי, הנה העצה לזה היא שיתקשר עם כללות ישראל, לזה אמר 'תקריבו את קרבנכם', לשון רבים, שיכלול עצמו עם כללות ישראל לקיים 'ואהבת לרעך כמוך', עי"ז יוכל להתקרב לפני ה'.

ה"פנים יפות" מביא בשם האלשיך הק' לתרץ, כי האמת היא שבשעה שאדם מישראל חוטא וחייב להביא קרבן, הנה כל ישראל חייבים ג"כ על אותו חטא מטעם ערבות, וחל חובה עליהם גם להביא קרבן, לזאת ציורה התורה שבשעה שאדם מישראל מביא את קרבנו, יכלול בזה גם את חטאת כלל ישראל, שע"י קרבן זה יתכפר לכולם בבת אחת, הן חטא האדם עצמו, והן חטאת כל קהל עדת ישראל, וזהו שאמר 'אדם כי יקריב' – לשון יחיד, 'מכם' – לשון רבים, היינו ע"י הקרבן שיביא האיש היחיד לכפר על נפשו, יכפר על כל בני ישראל.

הרה"ק ה"א"הב ישראל" זי"ע מתרץ: כי מי שהוא במעלה עליונה, במדרגה גבוהה, הנה הוא מביא את עצמו קרבן לה', היינו שמדבק נפשו ורוחו ונשמתו בהקב"ה, וזה הוא 'קרבנו לה', אמנם שאר בני אדם שאינם במדרגה זו, שאין להם הדעת איך להקריב את עצמם קרבן לה', הם מביאים קרבן כפשוטו, 'מן הבהמה מן הבקר מן הצאן'.

וזהו שאמר הכתוב: 'אדם כי יקריב' – היינו מי שהוא בבחי' אדם, במדרגה חשובה, הוא מקריב 'קרבן לה', כלומר הוא מביא את עצמו קרבן לה', אבל שאר בני אדם שאינם יכולים להקריב עצמם להשי"ת, הם מקריבים קרבנות כפשוטם, 'מן הבהמה מן הבקר מן הצאן תקריבו את קרבנכם', - ולכן אמר בזה בלשון רבים, כי רוב בני אדם אינם במדרגה גדולה כזו להקריב עצמם קרבן לה', ורק מקריבים קרבנם מן הבהמה וגו'.

שואל הרב בעל התניא זי"ע: הרי היה צריך לומר: 'אדם מכם כי יקריב?' – אלא כך הוא הפירוש, 'אדם כי יקריב' – כשאדם רוצה להתקרב אל השי"ת, הוא צריך להקריב קרבן 'מכם'. היינו, מן האדם גופו, להקריב קרבן את הבהמה של עצמו, הוא היצר הרע, המכונה הנפש הבהמית.

הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמאר זי"ע מתרץ: דהנה ידוע מש"כ בספה"ק דהטעם שהקב"ה מעניש את ישראל על כל דבר פשע, לפי שאנחנו עמו וצאן מרעיתו אשר בחר בנו מכל העמים להיות לו נחלה, על כן אף עבירה קטנה הנמצאת בישראל, הקב"ה מחשיב להם כגדולה לעוצם מעלתם.

ולזאת כאשר בא משרע"ה לומר להם דברי כיבושין שיתרחקו מן החטא בתכלית הריחוק, הזכיר להם גודל מעלתם שהקב"ה אינו מדבר עמו אלא בשבילם, ואם עד כדי כך גדלה מעלתם אם כן עליהם להיזהר ולהישמר מן החטא מכל דנדוד עבירה כמאמרם ז"ל הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: (א ב)

בספה"ק "בני יששכר" כתב [מאמרי ר"ח – מ"ב]: והנה ענין הקרבנות הוא לקרב כל המדרגות 'דומם' 'צומח' 'חי' 'מדבר' אל הקדושה, הנה הקרבן – החי, העצים – צומח, המלח – דומם, והאדם [מדבר] שמקריבים בכחו אל השי"ת הנה כל הנפשות של דומם צומח חי מדבר כולם מתקריבים ומשתחווים לקדושתו ית"ש וזהו תענוגיו ושעשועיו ית"ש, וזה נקרא קרב"ן להוי"ה שמקרב כל הארבע מדרגות נפשות אל ה' אותיות השם הנכבד.

תחילה אומר הכתוב בלשון יחיד 'אדם' ולאחר מכן בלשון רבים 'מכם'. אומר האלשיך הקדוש: ללמדנו, שכל ישראל ערבים זה לזה (שבועות לט.) וכאשר אחד חוטא מתחייבים כולם. על כן כאשר "אדם" אחד חוטא, הרי זה נחשב "מכם", כחטא של רבים.

ב"אורח לחיים", כתב לתרץ, כי ידוע שלפני כל מצוה צריכים לקבל מצות "ואהבת לרעך כמוך", והענין הוא, לפי שכל אחד מישראל יש לו איזה מעלה המיוחדת לו עצמו, שאינה נמצאת אצל אנשים אחרים מישראל, לזאת בשעה שאדם חפץ לקיים מצות השי"ת בשלימות הראוי, העצה היא שיתקשר עם כללות ישראל, כי בכללות ישראל יש את כל המעלות שבעולם, ועל ידי כן נעשית הקומה שלימה, ויוכל לקיים המצוה בשלימות הראוי.

ולזה תיקן האר"י ז"ל לומר לפני התפילה 'הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת' וכו', כי עי"ז יוכל להתפלל בשלימות הראוי אחרי שיקשר עצמו עם כל ישראל.

הרה"ק ה"ב בת עין" זי"ע כתב לבאר: כי כאשר האדם קובע עצמו לעסוק בתורה ותפילה, הנה הוא ממשיך על עצמו השראת השכינה, כמאה"כ 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי' וגו', אולם כל זה שייך רק אצל מי שלבו נשבר בקרבו כאומרו 'אשכון את דכא ושפל רוח', לא בן האדם המתגאה הלא עליו אומר הקב"ה אין אני והוא וכו', לכן כאשר ירצה האדם לעסוק בתו"מ ולהמשיך ע"ע השראת השכינה, צריך לראות תחילה שפלות עצמו, ויתעורר לשוב בתשובה ויבוא מזה להכנעה ושבירות הלב.

וזה שאה"כ: 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' – כלומר כאשר ירצה האדם להתקרב אל השי"ת, אז 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם' – היינו שיזכיר לעצמו את מעשי הבהמיות שלו ויתעורר עליהם בחרטה ותשובה, עי"ז יגיע להכנעה ויוכל להתקרב אל השי"ת.

ומוסיף: שזה גם רמז הכתוב 'וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר' – בתיבות אלו יש כ"ה אותיות, כמספר "דכא", להורות כי נתייחד אליו הדיבור מחמת היותו תמיד בהכנעה וענוה, כענין 'אשכון את דכא'.

הרה"ק ה"ע רבי נחל" זי"ע כתב: כי האמת היא שתכלית עיקר הבאת הקרבנות הוא להביא את האדם לידי שפלות רוח, וזה שייך גם בזמן הזה, ובזה כתב לפרש מאמר הכתוב: 'אדם' ר"ל מי שהוא חכם ובעל מעלה שנקרא בשם אדם – 'כי יקריב מכם', כלומר תחילת ההקרבה היא ממנו, שמתבונן בדעתו ונכנע בעצמו לפני השי"ת, ועל ידי ההכנעה נמשך 'קרבן לה', שמביא אחר כך בהמה לקרבן, אבל שאר בני אדם אינם במדרגה זו לבוא מעצמם לידי הכנעה, אלא צריכים להקדים הקרבן שעל ידו יכנע לבבם, מהם הבקשה היא שעל כל פנים 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', שלכל הפחות תתעוררו מהקרבת הבהמה להקריב 'את קרבנכם' – היינו הקרבן שלכם, שהוא הכנעה ושבירות הלב.

ה"שפת אמת" זי"ע אומר: כי האדם צריך לתת מפנימיות כוחו ורצונו לה'. וזה, בטל רצונך מפני רצונו, בחינת קרבן, לקרב כל המעשים להשי"ת. וזה "מכם", כלומר, על ידי הכנסת עצמו בתוך כלל ישראל.

הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע מבאר שרמז הכתוב עפ"י מה שפירשו בגמרא [חולין ה:]: את הפסוק 'אדם ובהמה תושיע ה'', על אותן בני אדם שהן ערומין בדעת כאדם ומשימין עצמם כבהמה, וכתב לבאר, כי הבהמה אף שאין לה דעת כלל, יש לה דעה מועטת להכיר איזה דברים יכולים להזיק לה, ולהזהר ולברוח מהם, ויש לאדם ללמוד הימנה מכל שכן, שהוא שיש לו דעת ודאי צריך להיות זהיר וחרד להרחיק נפשו מכל הדברים המזיקים לו כגון שקר או שאר שטותים המזיקים לעבודת הבורא ב"ה, וזה הוא בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה.

וזה שאמר הכתוב: 'אדם כי יקריב מכם' – אדם החפץ ליקח את עצמו להתקרב אל השי"ת ולעבדו, הנה בתחילה צריך

לחזק את עצמו 'מן הבהמה' – להיות זהיר וחרד לשמור עצמו מכל הדברים המזיקים לנפשו, אח"כ 'מן הבקר' – צריך לעסוק בתורה, ע"ד שאמרו בגמרא שמנגחים זה את זה בתורה, ואח"כ 'מן הצאן' – רומז על יחוד קוב"ה עם שכינתיה – שצא"ן הוא יחוד צ"א עם נ' עי"ש.

הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע בספרו "זכרון זאת" כותב: כי הצדיקים הרוצים לקרב את ישראל להקב"ה בתשובה ותיקון המעשים, צריכים להשפיע עליהם השפעות גשמיות בבני חיי ומזוני, עי"ז יוכלו להתקרב להשי"ת. וזהו אומרו 'אדם' – היינו הצדיק, 'כי יקריב מכם קרבן לה', כשיחפוץ לקרב אתכם להשי"ת, אזי 'מן הבהמה', ר"ל על ידי שישפיע לכם השפעות גשמיות, 'מן הבקר' רומז על חיי, כי בקר מלשון ביקור חולים, היינו שישפיעו רפואה לחולים, שיהיו כולם בריאים, 'ומן הצאן', כולל שני מינים, עזים וכבשים, רמז לבני ומזוני, עזים רומזים על מזוני על דרך הכתוב 'עשיר יענה עזות', כבשים רומזים על צאן קדשים היינו בני, הנה ע"י השפעת בני חיי ומזוני 'תקריבו את קרבנכם' – יוכלו בני ישראל להתקרב לעבודת השי"ת.

והרה"ק ה"אור לשמים" מוסיף על זה: 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' – היינו כשרוצה לקרב עצמו אל השי"ת, לא יסגף עצמו ויפרוש לגמרי מכל עניני עוה"ז, אלא 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', כלומר יעבוד את השי"ת מתוך הרחבה בעניני גשמיות. אכ"ר.

אדה"ר, אל יתיימש עצמו מן הרחמים, אלא יקריב קרבן ויעשה תשובה ויתכפר לו.

בספר "דבש השדה" כתב בדרך מוסר: אדם! בן אדם ראה כי **אד"ם** אתה: ר"ת **אפר דם מרה**. והראיה כי יקריב, כשעולה על דעתך להקריב קרבן צריך אתה לומר קרבן לה' ולא לה' קרבן, (כדאמרינן בנדרים), מחמת שהחיות אינו בידך, ואולי לא תספיק לגמור תיבת קרבן ותזכיר שם שמים לבטלה, ואם כל החיות אינו בידך מנין לך להתגאות?

הרבי ר' ברוך ממז'בוז' זי"ע אומר: **אד"ם** ר"ת **אברהם דוד משה**, שלושתם היו ענוותנים, אברהם אמר: 'ואנכי עפר ואפר'. דוד אמר: 'אנכי תולעת ולא איש'. משה אמר: 'ונחנו מה'. ואולם המדה היותר גדולה בענוה, זה שאינו אומר כלום.

ב"ניצוץ אחד" מביא שהרה"ק ה"דברי ישראל" זי"ע דורש בהאי קרא, כי לימוד תוכחת מוסר יש בו: מן הבקר' – הוא מלשון ביקורת, כי על האדם לבקר את מעשיו אם ראויים הם אם לאו. וזה אשר יבקר את עצמו: 'להוציא את הנעבד' – היינו, לבל ישלה את עצמו רבות, וכבר מושלם אני בכל דרכי, אלא יפשפש תמיד במעשיו לזקקם ולכוונם לרצון שמים.

הרבי ה"לב שמחה" זי"ע אומר: כתי' 'מכם', והוא ע"ד שהגיד כ"ק אאמוז"ל 'ועשית עלתיך הבשר והדם' וגו' שהכוונה בשר ודם של האדם עצמו, כן י"ל 'אדם כי יקריב מכם', מכם ממש מתוך עצמיותכם קרבן לה', וכתי' 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', היינו מן הבהמיות שלכם עצמכם תקריבו את קרבנכם, 'תקריבו' בלשון רבים שבכל קרבן מקריב גם את עצמו וגם את קרבנו שלו.

פירש הרה"ק ה"ארחות אהרן" מפינסק קרלין זצ"ל: עיקר הקרבן הוא כשזה 'מכם' – כשמגיע נסיון בעניני מדות והאדם צריך להקריב 'קרבן מכם' עצמכם וזו"ק.

הגריד"א שליט"א שאל מדוע בכל הקרבנות כתיב לשון נסתר 'אדם כי יקריב וגו' ואם מן הצאן קרבנו וכדומה, משא"כ במנחה כתוב לשון נוכח, 'וכי תקריב קרבן מנחה' 'תקריב את' וגו' 'מחבת קרבנך' וי"ל: א. דעני

ה"עוללות אפרים" שואל כמה שאלות בפסוק זה: מדוע נאמר לשון "אדם" ולא "איש" כמו בהרבה מקומות? ומה זה "מכם"? ולמה התחיל בלשון יחיד – 'כי יקריב' – ומסיים בלשון רבים ['תקריבו את קרבנכם']?

אלא הענין הוא, בלשון הקודש ישנם ארבעה שמות לאדם: איש, אנוש, גבר, אדם. שלושה הראשונים באים גם ברבים – אישים, אנשים, גברים. אולם 'אדם' בא רק ביחיד. וזה הפשט 'אדם' – כשתהיו באחדות, כאיש אחד – 'כי יקריב' – אפילו כשרק אחד יקריב – 'מכם' – יהיה נחשב כמו שכולכם עשיתם – 'קרבן לה'. אולם 'מן הבהמה' אם היחסים ביניכם יהיו כמו אצל חיות השדה, אז אפילו אם 'תקריבו' – תביאו קרבנות – 'את קרבנכם', יהיה זה רק קרבן שלכם ולא של ה'.

ה"חתם סופר" זצ"ל מביא בשם רבו בעל ה"הפלאה" זצ"ל שכתב: לפי חז"ל במסכת יומא, תניא היה ר' מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו שנאמר 'ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו' – מהם לא נאמר אלא 'ממנו'. וברש"י שם: 'ארפא משובתם', מן היחיד. וההסבר הוא: רוצה הקב"ה לכפר לבעל תשובה, אבל בעולם עדיין נשאר עוון הערבות על אותו חטא, וממילא נשאר גם עליו חטא של ערבות, וכדי שיכופר לו לגמרי בתשובתו, הקב"ה מוחל לכל העולם כולו. במה דברים אמורים, בשאר קרבנות. אבל קרבן עולה שלפי חז"ל אמר רשב"י לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב, אמר ר' לוי מקרא מלא הוא 'והעולה על רוחכם לא תהיה'. ועל כגון זה, על הנסתרות, אין ערבות, אם כן הקרבן מכפר עליו ולא על כל העולם, לכן לא נאמר בקרבן עולה לשון רבים אלא 'אם עולה קרבנו'.

במדרש: למה אמר אדם ולא אמר איש, ירצה לומר כי יחטא האדם כמו אדם הראשון שהתחיל לחטוא, יקריב קרבן.

אומר ה"כתב סופר" זצ"ל לבאר: הכוונה נראה לי כי אדה"ר לא היה לו רק מצוה אחת ועבר עליה ונשאר ערום ועריה מכל מצוה, ומ"מ נתכפר לו ע"י הקרבן והתשובה, כן כל אדם אפילו כשיחטא ויעבור על כל מה שנצטווה מהבורא ית"ש והוא ערום מכל מצוה כמו

ברש"י: 'אדם כי יקריב מכם' – כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. 'אדם' למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

עמדו המפרשים, למה הקדים רש"י את המאוחר לפרש תיבת 'כי יקריב' שבקרבן נדבה מיירי, ואחר כך מפרש מש"כ בתחילה בפסוק 'אדם'?

ותירץ ה"קן לדוד": דהנה הגזל בהמה ומקריבה לקרבן חובה פשיטא דלא עלה לחובתו, כי איך יפטור עצמו בממון אחרים שגזל, אמנם מאחר דהכתוב מיירי כאן בקרבן נדבה, יחשוב אדם שיוכל להקריב עולת נדבה לשמים אף בממון שגזל, ולכך אתי שפיר שקודם מפרש רש"י שכאן איירי בקרבן נדבה, ואחר כך אומר רש"י שאעפ"כ שמיירי בנדבה, 'אדם כי יקריב' – למעוטי גזל.

ה"אריה שאג" מתרץ: דהנה אמרו חז"ל [יבמות סא.] אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם. ולפי זה מתחילה לא קשה 'אדם' למה נאמר, כי בפשטות הוא שבא למעט שלא קיבלו קרבנות מעכו"ם, אבל באמת הרי בנדרים ונדבות קיי"ל [חולין יג:]: שגם עכו"ם מקריבים ונודרים ונודבים, וא"כ כיון שמפרשין 'כי יקריב מכם' – בקרבן נדבה, אז על כרחך שאי אפשר לפרש ש'אדם' שכתוב לפני כן בא למעט עכו"ם, לכן שפיר הקשה 'אדם' למה נאמר.

מבאר הרה"ק ה"באר יעקב" מנדבורנה זי"ע: שכשם שאדם הראשון אשר היה יחידי בעולם וכל העולם היה שלו, אעפ"כ היה יודע אשר הכל של הקב"ה לבדו, שהרי הוא לא עמל בכל הקניינים הללו ולא גידלם ולא טיפחם אלא בא לעולם שכולו מוכן ומתוקן מיזו של הקב"ה, כמו כן צריך האדם לדעת תמיד שאע"פ שהוא בעולם העשיה ונושא ונותן וקונה ומוכר וזורע וקוצר, הרי הכל מיזו המלאה הפתוחה והרחבה של הבורא ית"ש, ואין לו משל עצמו שום קניין בעולם. וכמו שאמרו רז"ל: מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך. וכן אמרו: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל, כי הכל שייך אך ורק להקב"ה לבדו עד שאין לשום אדם בעלות על קנייני העולם הזה אפילו לא בתורת שותף, ואשר על כן אמרו

הוא המביא מנחה, ועני מחזיק עצמו בשפלות וענוה, וכתוב 'אני את דכא' שהקב"ה עמו, לכן כתיב גביה לשון נוכח שה' עמו. ב. העשיר ע"י קנייניו הגשמיים מתרחק מהקב"ה ואילו העני עיניו תלויות רק בהקב"ה ומרגיש את אביו שבשמים. ג. בדרך צחות י"ל: דלעשיר יש לדבר בלשון דרך ארץ ובלשון רבים, לכן כתוב 'קרבנו' ולא 'קרבנך'.

הרה"ק ה"ברכת אברהם" מסלונים זי"ע אמר בשם הרה"ק ה"דברי שמואל" זי"ע שאמר בשם הרה"ק מרדומסק זי"ע: 'אדם כי יקריב מכם', דקאי על אדם שנתרחק ורוצה להתקרב בחזרה, וע"ז קאמר 'מן הבהמה' – דהיינו דמן הבהמה יש ללמוד שכאשר רק מקדישים אותה בכמה מילים נהיית ראויה לקרבן לה, כ"ש יהודי שרוצה להתקדש יכול על ידי אמירה שברצונו להתקדש – להתקרב לה'.

בספר "בארת המים" מביא מדרש פליאה: 'אדם כי יקריב' – אדם ולא משה. ותמוה.

ונ"ל דהנה אי' בגמ' נדרים שאין לומר 'לה' קרבן' משום דילמא ימות בין לה' – קרבן, ונמצא מוציא שם שמים לבטלה.

והנה איתא בספה"ק "מגלה עמוקות" בשם כוונות האר"י ז"ל: הטעם למה נתגלה הקב"ה למשה בסנה – לרמז לו שיחיה ק"כ שנה כמנין הסנ"ה.

ובזה יתבאר, 'אדם כי יקריב קרבן לה', היינו שאר כל אדם מחויב לומר 'קרבן לה', שאינו יודע עתיו ורגעיו, אמנם משרע"ה שהיה יודע מספר שנותיו – כדברי ה"מגלה עמוקות" – הוא יכול לומר 'לה' קרבן', וזה 'אדם ולא משה' והבן.

בפירוש 'רבינו חיים פלטיאל' [מתלמידי המהר"ם מרוטנברג ומובא בשו"ת הרשב"א] כתב: 'מכם' בגימטריא מאה, מלמד שכל האומר מאה ברכות בכל יום הרי הוא יותר מקובל משהקריב מן הבהמה ומן הבקר. וכן כתב בש"ך על התורה.

והרוקח כתב ז"ל: לכך תיקנו מאה ברכות כנגד ק' פסוקים שיש במקרא שבהם כל הקרבנות. ובכל פסוק מן ויקרא אל משה' עד 'ונרצה לו לכפר' יש בכל פסוק אות ק'. ועיין שם עוד רמזים בקשר אמירת מאה ברכות והקרבת קרבן.

זוהי מה שאמרה תורה 'אדם כי יקריב מכם', שלא בא הקרא ללמד רק שהקרבן צריך להיות שלו ולא מן הגזל, אלא בא להורות וללמד מתוך איזו תחושה והרגשה יש להקריב קרבן לה', וזה דיליף מאדם הראשון, שהיה יציר כפיו של הקב"ה, והיתה לו את ההסתכלות ואת ההרגשה הנכונה איך יציר נברא צריך להרגיש בהאי עלמא, כי בראשית הבריאה הכל היה ברור ומחוור, ולכן הגם שהיה יחידי בעולם הזה, ולכאורה כל העולם היה שלו, מ"מ הוא הרגיש בידיעה ברורה שהכל שייך להקב"ה והעוה"ז אינו שלו, וזה המכוון שהקריב שלא מן הגזל. ועיי"ש בח"ב עמ' קי – קיא שהאריך בזה.

וברש"י מן הבהמה ולא כולה וכו'.

ומפרש הרה"ק ה"דברי ישראל" ממודז'יץ זיע"א: הנה, הגם שיש לאדם לבקש בעת התפילה אף על פרנסה, מכל מקום יש לו לעשות זאת במדה ובמשורה ואל יהיה כל כולו קבוע במחשבות ועצות אודות פרנסה, משא ומתן וכדומה. וזהו הרמז: 'אדם וכו' קרבן לה' – היינו תפילה שהיא במקום הקרבנות, 'מן הבהמה' – יש לו להתפלל גם על צרכיו "הבהמיים", אבל, ולא כולה – לא יהיה כל כולו משוקע בזה לבקש על צרכים גשמיים, אלא עת להאריך בתפילה, ועת לקצר בצרכי עצמו ודפח"ח.

ברש"י: יכול אף חיה וכו'. הרמז בזה אומר הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע: אף את החלק הבהמי והגשמי של האדם, יכולים 'להחיות' – שיחשב כקרבן, כאשר משתמשים בו לשם שמים.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע אומר: "מכם" ראשי תיבות מ ידה כ נגד מ ידה. הדורות הראשונים שהיו בעלי השגות גדולות והבינו איך ליהנות מן החיים, והיו בעלי שמחה ותענוג היתה להם ריתחת הדם, היו צריכים לתשובת המשקל ברוב צומות וסיגופים, מידה כנגד מידה, אבל בדורות האחרונים, חלושי כח וחלושי מוח, דווים וסחופים אין להסתגף כלל, דיינו בלימוד תורה ובתפילה בלב נשבר ונדכה.

אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה' (א ג)

כותב הרבינו בח"י: ולמה נזכרה העולה ראשונה בין הקרבנות? – כי העולה באה לכפר על הרהורי הלב, על מחשבות רעות, והמחשבה תמיד קודמת למעשה.

"כאילו גוזל" הואיל ואין לו שום רשות על הקניינים הללו.

ובזה יבואר הכתוב דנן: 'אדם כי יקריב מכם' רצ"ל כאשר האדם מקריב קרבן משלו, צריך הוא לדעת ולזכור שאין זה כי אם "קרבן לה", כלומר שבאמת הוא שייך להשי"ת, ומשלו הוא נותן לו.

"עברא דדשא" מביא שהקשו המפרשים עי' מושב זקנים, [והבכור שור בהוספות לפ' ויקרא]: מאי שייך גבי אדם הראשון גזל, הלא הכל היה שלו, ולא היתה אצלו מציאות של גזל כלל, והאיך נלמד לדורות בכל הקרבנות שאינם באין מן הגזל, וכי דנין אפשר משאי אפשר.

וע"ד העבודה י"ל: בהקדם מה דאי' בגמ': כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה ולכנסת ישראל, שנאמר 'גוזל אביו ואמו'. ויש להתבונן אמאי אמרו על זה לשון חריפה כזו כאילו גוזל להקב"ה, הרי יש עבירות יותר חמורות, מצוות עשה חמורות שבת מילה וכו', לאוים חמורים עריות וכו', וברכה ראשונה לפני האכילה אינה מדאורייתא אלא רבנן תיקנו לה.

אלא ביאור הדבר הוא, משום שיהודי צריך לחיות בעוה"ז עם ההרגשה הנכונה, בידיעה והכרה ברורה שכל מה שיש לו בעולם הזה אינו שלו, וכמו שאמרו חז"ל [בראש מס' דרך ארץ זוטא] דרכן של תלמידי חכמים וכו' ואומר כל מה שיש בעולם הזה אין לי חפץ בהם לפי שאין העוה"ז שלי. ואם אין לאדם ההרגשה הזו, הרי כל מה שנהנה מהעולם הוא בבחינת גזל.

אמנם טבע האדם שנברא עם תכונה לקנות ולרכוש לעצמו דברים, וככל שגודל נכסיו וקניניו מתרבים, ותחושתו שהוא נעשה בעה"ב על יותר דברים. אבל זאת היא עבודת האדם להכיר שאף שהארץ נתן לבני אדם, עדיין האדם עצמו וכל קניניו שייכים למי שאמר והיה העולם, וכל מציאותו בהאי עלמא אינה אלא בשליחותו של הקב"ה, ולמטרה אחת, לעשות נחת רוח להבורא ית', לא נבראתי אלא לשמש את קוני.

וזוה המכוון במה שאמרו חז"ל שכשאוכל ונהנה מעוה"ז בלא ברכה הוי כאילו גוזל מהקב"ה, דאין המכוון משום שלא קיים התקנה דרבנן לברך לפניו, אלא משום שמטרת הברכה היא שידע האדם ויחיה בתחושה שיש בעה"ב לעולם ולכל מה שנמצא בו, וע"י שמברכים לפניו מגיעים להכרה זו, כשזוכרים לפני מי מברך.

הרבי ה"אמרי חיים" זי"ע מויד'ניץ אומר: 'אם עולה קרבנו' – אם רוצים לעלות למדריגת עובד ה', אז צריך להתחיל מן הבקר, שהמחשבה הראשונה תהיה טובה. 'זכר תמים' – לזכור מה שכותב רש"י עה"פ 'תמים' תהיה עם ה' אלקיך'.

בספר "תבואת יקב" כתב לבאר: עפ"י דברי הגמרא בקידושין [ז]. האומר רגלה של זו עולה פשטה קדושה בכולה, משא"כ האומר לאשה התקדשי לחציין אינה מקודשת, והטעם דבהמה ברשותו משא"כ אשה שאינה ברשותו ובדעתו. וזשה"כ: 'אם עולה קרבנו מן הבקר' – היינו שהקדיש מקצת מן הבקר, שאמר רגלה של זו עולה, 'זכר תמים יקריבנו' – דפשטה קדושה בכולה, וא"ת מאי שנא מאשה דאינה מקודשת, ע"ז אמר 'לרצונו לפני ה'" – שבבהמה תליא ברצונו משא"כ באשה שאינה ברשותו.

הגריד"א שליט"א אומר: כתיב בדניאל [יב יא]: 'ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמם ימים אלף מאתים ותשעים'. י"ל רמז: "עולה, שלמים, חטאת, אשם" בגימטריא 1290 שאלו קרבנות יחסרו בחורבן ביהמ"ק.

מקבלין קרבנות מן העבו"ם רק עולות ולא שלמים. בשם הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל הטעם: שכשנותן דעתו שיהיה הכל לשמים ועולה עולה כליל, מה שאין בן שלמים שהבעלים וגם הכהנים אוכלים זה אין גוי משיג ומבין שהוא יתן קרבן ואחרים יהנו ממנו.

וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: (א ד)

ברש"י: 'העולה' – פרט לעולת העוף. הרא"ש במסכת יומא [פ"ח סי' כג] הביא בשם "תשובות הגאונים" את מנהג הכפרות שעושים בערב יום הכיפורים, ובאמצע דבריו כתב בזה"ל: מניח ידו על ראש התרנגול תבנית סמיכה וסומך עליו. והביאווה הטור והרמ"א שיש לעשות סמיכה על התרנגול, לעשות דמיון לקרבן. ועיין בט"ז בס"י תר"ה שכתב דשב ואל תעשה עדיף.

בשו"ת "באר שבע" תמה על זה וז"ל: ואני נפלאתי הפלא ופלא על דברי הגאונים האלה, הלא קרבן העוף שאינו טעון שחיטה כי אם מליקה, אינו טעון סמיכה כלל, בין שהוא עולה בין שהוא חטאת, כדאיתא בהדיא בפרק כל הגט וכו', אם כן איך שייך לעשות תבנית

בס' "דרוש שמואל" הביא מדר' (ויק"ר ג ה) שהיה שור שלא היה נותן עצמו להוליכו למזבח להקריבו, ואח"כ נמצא שהיה לו בבני מעיים מחט והיה טריפה שפסול להקרבה עיי"ש. וזה שנאמר 'תמים יקריבנו' ושלא תחשוב אולי יש בו מום, לזה 'יקריב אותו' - לרצונו שתראה שהוא הולך מרצון אל מזבח אז בטח הבהמה כשירה.

הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע אמר: 'אם עולה קרבנו' – אם אדם רוצה להגביה את עצמו משפל המדריגה, להתעלות ולהתרומם – 'יקריב אותו לרצונו' – יקריב את רצונו לפני ה'.

הפרשן הגדול האברבנאל מדייק שלהלן בעולת צאן נאמר 'זכר תמים יקריבנו', ולא נאמר 'לפני ה' כמו בעולת הבוקר, לפי שקרבן הבקר יקר ודרכו של המתנדב דבר שדמיו מרובים, שהוא מתעצב בשעת הנתינה, הרבה יותר ממי שמתנדב דבר בעל ערך מועט כמו צאן, ולכן הזהיר הכתוב בעולת הבוקר, שתהיה לרצונו, שיתננה בפנים מאירות. ויעלה על לבו שהנה הוא מגיש ומקטיר את רוחו ונשמתו לפני ה', ולא לפני מלך בשר ודם.

בשם הרה"ק ה"חזקה מלובלין" זי"ע: 'אם עולה קרבנו מן הבקר' – דאם מקריב האדם קרבן של בקר וצאן, אזי 'יקריבנו אל פתח אהל מועד' – קרבן זה אינו קרב כי אם עד 'פתח אהל מועד' – ואינו נכנס לפני ולפנים. אך באם 'יקריב אותו לרצונו' – באם הוא המקריב כ'קרבן' את רצונותיו הגשמיים שלא לילך אחר מה שלבו מתאוה, אלא הוא מתגבר לעשות רצון קונו וחפץ צורו, הרי 'לפני ה'" – קרבן זה יגיע עד לפני ולפנים – 'לפני ה'" – כי אין לך דבר חביב לפני הקב"ה כמי שמוסר רצונותיו ותאוותיו ומשעבדם לבורא ית"ש.

ב"ניצוץ אחד" מביא שדרש רבי שמואל לניאדו זצ"ל: כמה יכול אדם להתקרב אל ה', 'אם עולה קרבנו מן הבקר', זכה אדם להקריב קרבן עולה, הכי קרוב שיכול לגשת עם בהמתו, 'אל פתח אהל מועד'. כי לפני מכך כבר אינו יכול, אבל 'לרצונו' – מי שמקריב את הרצון שלו ומוסרו לשמים, אזי 'לפני ה'". אין מחיצה מבלדת ועוצרת בפניו, והוא מגיע עד כסא הכבוד, ללא כל מניעה והגבלה.

והנה קשה, הא היה קטן ואיך חייב מיתה? [ועיי"ש באלשיך].

ותירץ הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: שעלי אמר מימר שפיר קא אמרת, וא"כ הו"ל קטן חריף, ואיתא שקטן חריף יש לו דין גדול אף בקטנותו, אבל חנה אמרה 'אל הנער הזה התפללתי', ואיתא שם בגמ' שהתפללה שיהי' הולד לא חכם ולא טפש, א"כ איננו חכם, ולא הוי קטן וחרף ואינו חייב מיתה.

עו"א: דאיתא בזוה"ק שכהן אסור לשחוט, שכהן הוא חסד, וזה היה טעמו של שמואל שהורה הלכה בפני עלי רבו, שלפי שיטת הזוה"ק היה זה לאפרושי מאיסורא, ולאפרושי מאיסורא מותר להורות אפילו בפניו. [כך גם כתב במכתב להרה"ג מוויערשוב זצ"ל].

והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה: (א ו)

הרה"ק המגיד מזלוטשוב זי"ע דרש: הכוונה – שהמעלה שאדם מתעלה בה, צריך להפשיט מעליה את תפארת מלבושיה ולנתחה לנתחים כדי להתבונן היטב על כל דבר כיצד הוא נעשה, ונראה, שלא קיים עדיין אפילו מצוה אחת כתיקונה עם כל הכללים והפרטים והייחודים התלויים בה.

התוס' במסכת חולין כב: הביאו את דברי הירושלמי במגילה שעולת בן נח אינה צריכה הפשט וניתוח. ואמר ע"ז ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: לפי תפיסתו של גוי אפשר להביא קרבן מבלי צורך להפשיט מעל עצמו את פסולתו, הפשט, ומבלי צורך לנתח את לבו לנתחים מתוך חרטה על העוונות, נתוח, ואילו קרבנו של ישראל דורש הפשט ונתוח.

ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וגו': (א ז)

ה"עברא דדשא" מביא דהקשו המפרשים אמאי בעריכת האש כתיב בני אהרן 'הכהן' בלשון יחיד, ולא בני אהרן 'הכהנים' כבשאר העבודות. ותירץ ב"פענח רזא": דמשום דצריך בקיאות גדולה להבעיר האש ולא כל כהן בקי בזה, לכן כתיב לשון יחיד. עכ"ד.

ואם אמרו כן על עבודה זו של הבערת אש גשמית, כל שכן וקל וחומר שבכדי שהלב תבער באש של אהבת ה', יש להתייגע הרבה וללמוד היטב מן הבקיאים והיודעים, הלא המה רבוה"ק זי"ע שהורו ולמדו אותנו

סמיכה כמו בקרבן, הלא אפילו אם היה תרנגול זה קרבן ממש לא היו עושים סמיכה? וסיים ה"באר שבע": ומי שדעתו רחבה מדעתי יתרץ דברי הגאונים וישא ברכה.

ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד: (א ה)

אומרים בשם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע דבר נפלא: כידוע קרבן עולה וקרבן חטאת באים בעשירות ובדלות – קרבן בהמה ועוף. בקרבן בהמה, דם החטאת נזרק למעלה מחוט הסיקרא ודם העולה למטה. ובקרבן עוף להיפך, דם העולה נזרק למעלה ודם החטאת למטה. וטעמא בעי.

ההסבר הוא: קרבן בהמה מביא עשיר, וקרבן עוף – עני. עשיר רגיל לנדב עפ"י רוב מתוך רוח טובה, אבל נפשו רחבה ולבו גאה עליו ואין דרכו להכנע ולהתוודות על חטאיו ופשעיו. ולכן אם העשיר מביא קרבן חטאת ומודה על חטאיו, זה דבר בלתי רגיל. סימן להשפלת קוממיותו ושבירת יצרו. לקרבן זה מתייחסים בכבוד וזורקים את דמו למעלה מחוט הסיקרא. אבל בעולת נדבה של העשיר אין בזה משום חידוש, וזורקין את הדם למטה מחוט הסיקרא.

לא כן אצל עני, הוא לא רגיל לנדב קרבנות נדבה, כי אין לו גם לצרכים החיוניים שלו. ואם העני מביא קרבן נדבה יש בזה משום חידוש, משום מאמץ גדול. ולכן מחשיבים את הקרבן נדבה הזה וזורקים את הדם למעלה מחוט הסיקרא. מה שאין כן בקרבן חטאת, העני רגיל להתוודות, רוחו נכאה, לבו שבר בקרבנו, ולכן אין משום חידוש אם העני מתוודה על חטאיו, ודם החטאת שהוא מביא נזרק למטה מחוט הסיקרא. ודפח"ח.

אי' בגמרא ברכות (לא:): א"ר אלעזר, שמואל מורה הלכה בפני רבו היה וכו' אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט וכו' אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט שחיטה כשרה בזר מי כתיב ושחט הכהן, 'והקריבו הכהנים' כתיב, מקבלה ואילך מצות כהונה וכו' אמר ליה מימר שפיר קא אמרת, מיהו מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, איתא חנה וקא צוחה קמיה 'אני האשה וכו' אל הנער הזה התפללתי' עיי"ש.

בקרניו אלא הניח את הקרניים לשופרות כדאי' בפרקי דרבי אליעזר [פל"א] עיי"ש בדבריו ובתירוצו.

הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצוק"ל תירץ תירוץ נפלא: עפי"מ שאמרו במדרש רבה עה"פ 'ויקח את האיל ויעשהו לעולה תחת בנו' – מהו תחת בנו, שעל כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא עבודה זו כאילו היא עשויה

בבני, כאילו בני נשחט, כאילו בני מופשט וכו'. וא"כ הקרניים שאין כנגדן באדם לא היה ענין להקריבן, שלא היה בזה הקרבה שתהא תחת בנו עכ"ד.

סיפר הרבי ה"פני מנחם" זי"ע: כשלמד בילדותו פעם ראשונה חומש ויקרא בפסוק "אשה ריח ניחוח לה" – לימד אותו המלמד טייטש: 'אשה לה' – לשם דער אייבישטער. כשחזר על הלימוד לפני אביו הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע ואמר את הטייטש, עצרו אביו ושאלו: וואס איז דער טייטש פון 'אשה' אליין? [=מהו הטייטש של התיבה 'אשה']? ולא ידע, רק לחזור על דברי המלמד.

שלח ה"אמרי אמת" לקרוא למלמד ואמר לו: הטייטש הוא מאד נחוץ, אבל אסור לזוז אפילו כחוט השערה מפירוש רש"י, רש"י הרי דקדק ומפרש 'אשה' לשון אש, צריכים להגדיר ולהשריש בילד שכל תיבה צריכים לפרש, 'אשה לה' – צריכים לפרש שיהא נשרף בשביל השי"ת.

ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים: (א י)

החיד"א ב"חומת אנ"ך" מביא בשם רבינו אפרים – כיון שאמר 'מן הצאן' - פשיטא שהיא מן הכשבים או מן העזים? אלא וודאי לדרשה נאמר פסוק זה: 'מן הצאן' – אלו ישראל שנקראו "צאן", 'מן הכשבים' – הם הצדיקים שבהם, שאין להם יצר הרע, ככשבים הללו. 'מן העזים' – אלו עזי פנים שבהם שכולם שווים לפני המקום, אחרי שובם אליו בלבב שלם.

ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב: (א יא)

"צפונה" רמז לממון כדכתי' (יואל לו כב): 'מצפון זהב יאתה', וכתב בסה"ק "תולדות יעקב יוסף": יש ביראים וצדיקים אשר שחיטתן בצפון כשיבואו לדבר שבממון כאן צדקתם נשלם ולא יוצלח לעמוד בנסיון וד"ל.

את הדרכים בע"פ ובכתב בספה"ק שהותירו לנו, איך לעורר את הלב לאהבת ה', להבעיר ולהדליק האש של מעלה, שתבער כראוי ותתפשט היטב, עד שיהיה בחינת אש אוכלה אש המבטלת את כל האהבות זרות.

וערכו בני אהרן הכהנים וגו' אשר על האש אשר על המזבח: (א, ח)

וצריך לדעת, הלא המזבח היה י' אמות גבוה וה' אמות רוחב, והכהן צריך לעמוד על גבי המזבח ממש, והנה מתכת חם מקצתו חם כולו (פסחים עד). אם כן איך היה אפשר לו לכהן שלא יכווה.

ומובא במושב זקנים בשם רבי יהודה החסיד: כי אש של מעלה אינו קופץ לכאן ולכאן, אלא כנגדו מה שצריך לו, וראיה לדבר "והסנה איננו אוכל", וכיון שאותו האש לא היה מתפשט ושורף סביבו על כן היה הכהן יכול לעמוד שם.

והקשה בן החסיד: תינח אש שמים, אבל הרי מצוה להביא אש מן ההדיוט (יומא כא): ואם כן האש מן ההדיוט היה מתפשט ושורף סביבו, והאיך אפשר לכהן שלא יכוה. ומתוך המושב זקנים: דכיון דלא אמרה תורה הבא אש לתקלה, אם כך על כרחך צריך לומר שהאש של הדיוט גם כן לא היה מתפשט, שהאש של שמים אכלה וביטלה את האש של הדיוט, ונעשה האש של הדיוט כטבעה של אש מן השמים שלא היה מתפשט ולא שרף סביבו.

וקרבו וכרעו ירחץ במים וגו' עלה אשה ריח ניחוח לה: (א ט)

פירש רבינו אפרים: כל הקרבנות אינם מועילים כל עוד לא רחץ את קרבו ואת כרעיו מן העבירה.

הרה"ק רבי חייקא מאמדור זי"ע [מתלמידי המגיד זי"ע] אמר: לא ההקרבה עיקר, אף לא ההקטרה, כי הרי אין חפץ לה' בעולה או זבח, אבל "אשה ריח ניחוח לה", תכלית הכל האש של מצוה, ההתלהבות והשמחה שבה, זו היא עיקר המצוה, ועולה לרצון ולנחת רוח לפניו, 'אשה – ריח ניחוח לה'.

דרשו חז"ל בתורת כהנים: לרבות הקרניים והטלפיים – שגם אותם צריך להקריב בקרבן עולה.

והקשה האור החיים הק': אם כן שצריך להקריב גם את הקרניים, למה לא הקריב אאע"ה את האיל לעולה

האיל, ונמצא דשחיטת האיל בצפון הוא מזכרת לצדקתו של אאע"ה עד כמה היה חרד לדבר ה', ולכך נקבעה כל השחיטה של קדשי קדשים בצפון לזכרון מעשה שהיה.

בגמרא: קדשי קדשים שחיטתן בצפון – קדשים קלים שחיטתן בכל מקום.

בשם הרה"ק רבי נחמן מקוסוב זי"ע [תלמיד הבעש"ט הק']: את הצדיקים הגדולים שוחט היצר הרע בצפון, בסתר ובחשאי, בחדרי חדרים של הלב, שנותן בהם הרהורים רעים. צדיקים קטנים, ומה גם אנשים פשוטים, יצר הרע שוחט אותם בכל מקום...

ה"חתם סופר" מסביר: 'צפונה לפני ה' – נאמר בבן צאן ולא בבן בקר, ואע"ג דילפינן מו"ו [מדכתיב "ו"אם מן הצאן] מוסיף, דגם בן בקר טעון צפון, מ"מ מדכתבו בבן צאן רמז דבן צאן שהוא פחות מבן בקר מכפר על הרהורי הלב הצפונים והטמונים. ובן בקר – על עשה ול"ת הניתק לעשה, דחמור מהרהורי הלב, וכל חטאת היא על השגגה דעיקר כפרתו הוא, דאי לאו דהרהר בחטא לא נזדמן לו שגגה, ד'לא יאונה לצדיק כל און'. על כן "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת".

מספרים שהרה"ק רבי ישראל המגיד מקוזניץ זי"ע, עוד בימי ילדותו כבר נתגלו בו סימני גדלות יחד עם ניצוצי קדושה וטהרה. בקראו את הפרק 'איזהו מקומן של זבחים' קודם התפילה, פנה לרבו ושאלו: למה אלה הקרבנות שבאו לשם כפרה עוונות חטאים ופשעים, נאכלין רק "לפנים מן הקלעים", בתוך כתלי ביהמ"ק עצמו, ואילו הקרבנות הבאים בתור נדבה נאכלין בכל העיר ולא דוקא במקום הקודש, והלא לפי ההגיון צריך להיות להיפך, קרבנות נדבה, שבעליהם מביאים מתוך רצון טוב ורוח נדיבה, צריכים היו לאכול אותם דוקא במקום טהרה, בתוך ביהמ"ק, מכיון שבאו ממקור טהור ומתוך ללב טהור, אבל קרבנות כפרה, שבאים מאת החוטאים והפושעים אותם לא היו צריכים להביאם אל הקודש פנימה, אלא לאכול אותם ברחובה של עיר?

המלמד לא מצא תשובה, והילד פנה בשמחה ואמר: כמדומני שמצאתי תשובה! מי שחטא לחבירו, דווקא אותו ואת קרבנו צריכים להכניס במקום הקודש, הוא אשר טומאה רוצה בתוך גופו, נפשו לקויה ונשמתו נפגעה ונפגמה – ומשום זה צריכים להכניס אותו

הרה"ק ה"צמח צדיק" מוויז'ניץ זצ"ל מביא בשם חמיו הרה"ק מרוז'ין זצ"ל: דהפסוק הזה קאי על היצר הרע, במה תוכל לשחוט אותו? ופירש הכתוב שבג' דברים, א', 'על ירך' - רמז למדת היסוד כידוע, והב' 'המזבח' – הוא אכילה, כי השולחן נקרא מזבח, שיאכל בקדושה ובטהרה. והג' 'צפונה' – פי' בממון כמו שכתוב 'מצפון זהב יאתה', שיתנהג ע"פ התורה הק' ואז תוכל להיות 'לפני ה'".

בשם הרה"ק רבי נחום מטשערנוביל אומרים: שאם ישרש מלבו את שלשת התאוות הנ"ל יוכל לבוא "לפני ה'". וזהו שאמרו חז"ל: 'כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן', היינו מי שמענה עצמו בכל כחו משלושה דברים: א כילה מ מון נ יאוף – ראשי תיבות "אמ"ן".

בכת"י מהגאון רבי צבי פסח פראנק רבה של ירושלים זצ"ל: נזכרתי מה ששמעתי מפה קדוש גאון הגאונים מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שהיה רגיל בכל מוצש"ק לעבור על פרשת השבוע, ובתחילת פרשת ויקרא כשהגיע לפסוק זה, הזכיר מה דאיתא במדרש: "ובאיל הוא אומר צפונה לפני ה'" – והוא זכר לאילו של יצחק, כדפירשו המפרשים הכא, וכן בתנדב"א, ולא נתבאר מה ענין אילו של יצחק לצפון דווקא, וגם מה זכות להזכיר 'את האיל' שהיה בעקידת יצחק, והיו ליה להזכיר 'עקידת יצחק' גופא?

ופירש מרן הגה"ק זצ"ל, דאין הכי נמי כוונת המדרש הוא לעקידת יצחק, דהנה מקודם היה מנהגם לשחוט את הקרבן על 'גבי' המזבח ולא בצד המזבח, וכמו שבאמת היה בעקידת יצחק שנאמר 'וישם אותו על המזבח', ולכן כשהראו לאברהם אבינו מן השמים שיקח את האיל להקריבו לעולה, היה צריך להוריד את יצחק מעל מזבח כדי להקריב את האיל במקומו על גבי המזבח, אולם אאע"ה חשש שמא יהיה איזה סיבה בהאיל שלא יצא בכשרות, ואז יקריב את יצחק בנו, ומהאי טעמא לא הוריד את יצחק מעל המזבח, אלא שחט את האיל 'בצד המזבח', ומעשה שהיה שהאיל נשחט בצפון המזבח.

וזהו שאמרו "כדי להזכיר אילו של יצחק", כי הלא הא דאיל נשחט מן הצד ולא על גבי המזבח, היה משום צדקותו של אאע"ה שהניח עוד את יצחק בנו על גבי המזבח, פן יצטרך להקריבו עוד אם יתקלקל קרבן

והסיר את מוראתו בנצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן: (א טז)

ברש"י: ובעוף שזון מן הגזל נאמר והשליך את המעים, שאכל מן הגזל.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר בשם אביו ז"ל: מקשין העולם, מה העוף אשם בזה, הרי כך הוא נברא שיזון מן הגזל? ותירץ בשם ה"שפת אמת" זי"ע שתירץ בפשטות, לפי מה דאי' בגמ' חולין: כל מעשה בראשית לדעתן נבראו, בצביונם נבראו, שכל בריאה בחרה לעצמה את הדרך לקבלת האוכל מהקב"ה, אין א חיה וואס איז געווען קליג בחרה לעצמה לקבל את אוכלה ישר מהקב"ה וכו', והעוף בחר לעצמו להיות ניזון מן הגזל, ולכן נענשו העופות בזה שמשליכים את הבני מעיים, משום שהם בחרו לעצמם דרך זו להיות ניזונים בו.

עו"א: דאין הכי נמי הגמרא אומרת שכל מעשה בראשית לדעתן נבראו ובצביונם נבראו, אבל הפשט הוא, שדרך תזונתו של העוף היא, שיהא ניזון מגזל, אבל בכל זאת לגזול אחד מהשני, זאת כבר לא היתה דרך תזונתם, ורק הם בעצמם – לדעתם הורגלו לגזול ולחמוס אחד מהשני. וכפי שרואים שכאשר עוף רואה אצל חבירו משהו מיד חוטף זאת מאתו. ולכן נענשו העופות בזה שאין מקריבין את בני מעיהם משום שניזונים מן הגזל, היינו מה שגוזלים אחד מן השני.

ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עולה הוא אשה ריח ניחוח לה': (א יז)

ברש"י: נאמר בעוף ריח ניחוח ואמר בבהמה וכו' לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

אמר הגה"ק בעל ההפלאה זי"ע: י"ל בדרך רמז, דהנה המילה "אך" באה למעט, והמילה "גם" באה לרבות, האותיות הקרובות לתיבת "לב" הם "אך" והאותיות שלאחרי "לב" הם "גם". נמצא שהלב הוא בין אותיות של ריבוי ובין אותיות של מיעוט. וזה בא ללמד שאחד המרבה ואחד הממעיט לא יתרחקו מן הלב אלא יהיו סמוכין ויתנו נדבותם לשם שמים.

ה"אזור אליהו" מביא מה שדקדק ה"אור החיים" הק' זי"ע, למה האריך לומר אחד המרבה ולא אמר סתם

"לפנים מן הקלעים" לתוך אויר של קדושה וטהרה, כדי שיקבל גם הוא שפע של קדושה, ויטהר את עצמו ואת נפשו מטומאתו וחסטתו, ואולם מי שנפשו זכה ונקיה מכל כתם ופגם, ולבו הטהור נדב להביא "קרבת נדבה לה" – הוא איננו זקוק דווקא למקום הקודש, והוא יכול להימצא ולאכול את קרבנו בכל מקום שהוא בלי שום חשש.

ה"משך חכמה": מעיר שבכל הפרשה בעולה ובשלמים נאמר "וזרקו" בלשון רבים, כי זריקתן בכלי ורצו לזכות במצוה זו הרבה כהנים, וזרקין סביב המזבח, זה בקרן זו וזה בקרן זו. אולם בחטאת החיצונה שנזרקה באצבע, "וטבל את אצבעו בדם", אין מן הנימוס שבדם שטבל אחד את אצבעו יושיט אחר כך חברו את אצבעו, דבר שחברו ממאס בו. לכן נאמר שם וזרק את דמו – בלשון יחיד.

ואם מן העוף עלה קרבנו לה': (א יח)

אומר האלשיך הק': לשון זה 'קרבנו לה' לא נאמר אלא בקרבן זה שהוא קרבן העני, כי העני לבו שבור בקרבנו וכוונתו לשם שמים. ולכן כתוב בו גם 'והקריבו הכהן אל המזבח', שכל מעשה הקרבן היה על ידי הכהן עצמו, 'ומלק את ראשו', לא כבקרבן עשיר ששחיטתו כשרה בזה. וכן כיון שקרבן העוף דמיו מועטים, לכן ציוה הקב"ה שלא יתקבל דמו בכלי כי אם 'ונמצה דמו על קיר המזבח'.

ה"פנים יפות" מדייק: מפני מה נאמר לגבי העוף 'קרבנו לה', ואילו לגבי קרבנו מן הבקר ומן הצאן נאמר 'קרבנו' בלבד. ועוד דקדוק לשון מצינו בקרבנות, הנה, לגבי קרבן מן הבקר נאמר: 'והקריבו בני אהרן הכהנים', ואילו אצל קרבן מן העוף נאמר: 'והקריבו הכהן' לשון יחיד.

הנה, קרבן עולה עולה כליל לה', אך מכל מקום דין הוא שבבקר וצאן יש לכהנים חלק בו – העור. לפיכך נאמר בהם "הכהנים" לשון רבים. שהרי את העור היו חולקין כל הכהנים של אותו בית אב. לעומת זאת, אם מן העוף קרבנו, הריהו עולה כולו לה', ללא שיוור. לפיכך אצל העוף נאמר 'קרבנו לה', ולפיכך גם נאמר בו 'הכהן' לשון יחיד, כי לא היתה בו כל הנאה לכהנים האחרים, אלא קיום מצוה גרידא של הכהן המקריב אותו.

"הממעט כמרבה" ?

ונראה דבא ללמד, שאל יחשוב העשיר המרבה בקרבנו כי הואיל והביא קרבן גדול על כן גרם עולתו לכפר ולהעביר את חטאו, אלא ידע שכפרתו באה מן השמים, בשעה שעושה תשובה ולא מן הקרבן שלו. וזה שהדגיש אחד המרבה ואחד הממעט, כלומר גם המרבה ידע ויכוין לבו לשמים לדעת שכפרתו מן השמים היא באה, ולא מקרבנו הגדול, והראיה דהלא גם בעני נאמר 'ריח ניחוח' – אף שלא הביא קרבן גדול, אלא שמן השמים מכפרין לו חטאו, בשעה שעושה תשובה, ובשמים לא ניכר שוע לפני דל.

מספרים ששני חסידים – אחד חסיד קאצק, ואחד חסיד צ'רנוביל נפגשו יחד ושוחחו על דרכי החסידות, אמר הצ'רנובילי: בשלושה דברים עיקר החסידות של צ'רנוביל – בליל ערב שבת נייעורים כל הלילה: בערב שבת נותנים צדקה כפי כוחם: בשבת קודש אומרים כל ספר תהילים. השיבו הקוצקאי: בקוצק אין סדר זה נוהג, אלא נייעורים בכל הלילות, וצדקה נותנים בכל עת שמזדמן עני ובכל עת שיש מעות בכיס, ותהילים אין בכוחם לומר בפעם אחת את כולו, אלא אומרים איזה מזמורים בכונה, כי היתכן שמה שדוד המלך עמל ויגע במשך שבעים שנה – נאמר אנחנו בפעם אחת.

נפש כי תקריב וגו': (ב א)

בשם ה"חידושי הרי"ם" ז"ע: דמשום הכי אין מקריבין קרבן מדגים, מפני דכתיב בקרבן "נפש כי תקריב" תבוא נפש ותכפר על נפש, אבל בדגים אין להם נפש.

ברש"י: לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב את נפשו.

שואל ה"הפלאה": הא עולה מבני יונה בא רק בראשית פריחתו עוד בטרם תחילת הציהוב, ובא רק פרידא אחת, הרי ששעה פחות מעשרון סולת בלול בשמן ולבונה, א"כ למה הדל מביא מנחה, הלא זול יותר להביא עוף ?

ומתוך: אין הכי נמי שהמנחה שוה יותר מעוף, מ"מ המקריב מתכוין להתברך, ולכך העשיר מקריב בהמה או עוף, כדי שבזכות הקרבת הקרבן של בשר – יתברכו הבהמות והעופות שלו, כי מאכלו של העשיר הוא בשר. אבל עני שמאכלו לחם – מביא מנחה, כדי

שיתברך מאכלו שהוא רק פת לחם. ואע"פ שהמנחה היא ביוקר, מ"מ לא תלוי בהבאת הקרבן בשוויותו כי אם במה שיש לו בביתו ורוצה שיתברך.

וה"חתם סופר" זצ"ל כותב: במחילת כבוד מורי הגאון ז"ל, חלילה לומר שיהיה כונת המקריבים לאכול מפריה ולשבוע מטובה, כי אם לעשות נחת רוח ליוצרו ית"ש.

אלא י"ל, הא דעני מביא מנחה ששוה יותר מעוף, כי אע"פ שהמנחה ביוקר יותר, אך מה לו לעשות ואין לו פרוטה אפילו לקנות פרידא אחת, אך קמח סולת ושמן יש לו מלקט שכחה ופאה שלו, וכן לבונה אחז"ל [הובא בילקוט ישעי' רמז תרנ"ז] שגדל הרבה בארץ ישראל, א"כ יכול ללקטו מן ההפקר, ולכן הוא מביא מנחה, ובזה מקמץ ממאכלו ומקריבו, ואם כן הרי הקריב את נפשו באמת, שמתענה וממעט חלבו ודמו יום אחד, ע"כ כתוב 'נפש' במנחה – שנותן ממאכלו.

ואם מנחה על המחבת קרבןך סלת בלולה בשמן מצה

תהיה: (ב ה)

הרה"ק ה"ברך משה" מסאטמר ז"ע ביאר את נוסח הזמירות ביום ש"ק: 'השומר שבת הבן עם הבת לא-ל ירצו כמנחה על מחבת'. דיש להבין מפני מה נמשל מעלת שמירת שב"ק דווקא למנחת מחבת, ולא לשאר מיני מנחות הנאמרים בפרשה. גם מה לו לפרט ולומר הבן עם הבת.

ונראה עפ"י מ"מ דאי' בגמ' [שבת קיג:] 'ודבר דבר' שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, דיבור אסור הרהור מותר. וביארו התוס' כדאמר בויק"ר רשב"י הוה ליה אימא סבתא דהות משתעיא סגיא בשבתא, אמר לה אימא שבתא הוא, ושתיקה, משמע שאין כ"כ לדבר בשבת כמו בחול, וכדאמרין בירושלמי בטורח התירו שאילת שלום בשבת.

והנה מבואר בגמ' [מנחות סג.] כי 'מרחשת' הוא מל' רחושי מרחשן שיפוותיה. ו'מחבת' הוא מלשון מחבואי הלב עי"ש. עוד אי' בגמ' עשרה קבים שיחה ירדו לעולם וכו'.

וזהו כוונת הפייטן: השומר שבת הב"ן עם הב"ת, פי' הן האנשים והן הנשים ישמרו את השבת כראוי, לא-ל ירצו כמנחה על מחבת, היינו שיהיו מרוצים לפני הקב"ה באם יזהרו שלא יהיו שפתותיהם מרחשין בדיבורים יתירים כבחינת מרחשת, אלא יאחזו בשבת

המצוה כשאוור או להשיג על ידה שאר הנאות שהם כדבש מתוק, 'לא תקטירו ממנו אשה לה', - אי אפשר לעבוד בהם עבודת השי"ת, על כן יש לסלק הפניות מכל וכל, אולם 'קרבת ראשית', ר"ל בראשית שנות האדם בימי הבחורות אז 'תקריבו אותם לה' - כלומר אז אף אם תעלה בלבו איזה פניה אל יחוש ויתעסק בזה, אלא יעסוק בתורה ובעבודה גם שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל מכל מקום 'אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח', כל זמן שעוסק בתורה שלא לשמה עד שיגיע למדרגת לשמה.

מפרש הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע: בהקדם דברי חז"ל צורת שיאוור (בצק שהתחיל להחמיץ והיינו חמץ נוקשה), היא סדק לכאן וסדק לכאן הדומה לקרני חגבים. והנה יש למדנים בעת שמחדשים איזה דבר פלפול עמוק, מפארים את הענין באמרם שהוא דבר חד כ"קרן" שקורין "שפיציק" או שהוא דבר מתוק מדבש.

וזהו הרמז כאן: 'כי כל שאור' - לומר על דבר חידוש שהוא חד כ"קרן", 'וכל דבש' או לומר עליו שהוא מתוק מדבש, 'לא תקטירו ממנו אשה לה' - לא לרצון יעלה הדבר לפני ה' כי רצונו יתברך שיהיה האדם שפל ועניו, מלבד אם נוגע לכבוד שמים, שאז צריך להתנהג על דרך יגבה לבו בדרכי ה'.

כידוע דברי ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע: על מאמר העולם "חסידים לערנען נישט אין מתנגדים לערנען יא": דהיינו מתנגדים לומדים ועושים מעצמם "יש", אבל חסידים תמיד מחזיקים שהם עדיין נישט "לא" וד"ל.

בספה"ק "אך פרי תבואה" מביא שבספר "עיר מקלט" להגה"ק רבי דוד לידא זי"ע מביא בשם הריקנטי טעם לשבח למה אין מקריבים שאור ודבש, להורות שעל האדם ללכת בדרך הממוצע, בכל המדות, ולא לאחוז באחד הקצוות, והיות ששאור ודבש מרמזים על שני הקצוות הקיצוניים, כי הדבש הוא ההיפך מהשאור, לכך אמרה התורה, 'כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'.

אמנם, מבואר ברמב"ם ז"ל שבתחלת דרכו של האדם, כשרואה בעצמו מדה רעה, צריך ללכת מהיפך אל ההיפך עד קצה האחרון, וזהו שמרומז בפסוק: הגם ששאור ודבש לא תקריבו, כאמור, אמנם: "קרבת

במדת השתיקה, שלא יהא דבורם של שבת כדיבורם של חול, ורק במחבואי הלב - הרהורים מותרים, וזהו בבחינת מנחה על מחב"ת.

פתות אותה פתים: (ב ו).

פירש הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע: בהקדם מאמר החכם המובא בחובת הלבבות: הפרוש, צהלתו בפניו ואבלו בלבו. וזה הרמז כאן: 'פתות אותה פתים' - מבפנים יש להיות עם לב נשבר. 'ויצקת עליה שמן' - אך מבחוץ יש להיות מכוסה בשמחה וצהלה. 'מנחה הוא' - כי זהו המנחה האמיתית ודפח"ח.

פעם אחת אמר הרה"ק ה"מי השילוח" זי"ע מאיז'ביצה: כשלמדתי פסוקים אלו "האט מיר צו געשמעקט חיים" [=הרגשתי ריח של חיים], וספרתי את התיבות מאלו ב' פסוקים ועולים במספר ח"י, וספרתי אותיות ועולים במספר ס"ח כמנין חיים"ם.

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה: (ב א)

וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת בולת בשמן וריקקי מצות משחים בשמן: (ב ד)

אומר ה"אזנים לתורה": 'וכי תקריב', לשון נוכח, וכן במנחת מחבת ומרחשת נאמר "קרבנך", לשון נוכח. אולם במנחת סולת נאמר "קרבנו", לשון נסתר. הענין הוא, שהמביא סולת כמות שהיא, בלי תוספת מאמץ והידור מצוה ונראה כמי שרוצה להשתחרר מעול העמוס עליו, מדבר עמו הכתוב בלשון נסתר.

אבל העוסק במצוה להדרה וליפוחה, ואופה מן הסולת בתנור, במחבת או במרחשת, חלות וריקקים, כדי שיהא קרבנו מהודר - אליו פונה הכתוב בלשון נוכח, ואומר לו "קרבנך", על דרך הכתוב: 'קרב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת'.

כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה: (ב יא)

קרבת ראשית תקריבו אותם ראשית לה: (ב יב)

מפרש הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע: 'כל המנחה אשר תקריבו לה' - היינו כל התורה והתפילה שעובדים בהם את השי"ת, 'לא תעשה חמץ', שלא יהא עם היצר הרע הנקרא חמץ כנודע, 'כי כל שאור וכל דבש', - רמז על פניות, שחפץ להתנשאות על ידי

הדגש הוא על "כי כל שאור", יחד עם הדבש מזכירה התורה שאור, ושאור הוא חמץ, וכאן הרי אין מקום לומר שצריך להרבות בהקטרת שאור, אלא כוונת הכתוב לאסור בפירוש הקטרת שאור, ממילא מובן שהאיסור הוא גם על דבש הכתוב עם שאור בפסוק אחד. ודפח"ח

עו"א: איתא במסכת מנחות [נח]. ת"ר שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו וכו' עירובו מנין תלמוד לומר 'כי בל'.

ויש לרמז דתיבות "כי כל" במילואו [כזה: כ"ף יו"ד כ"ף למ"ד] עולה בגימטריא למנין רצ"ד כמספר "עירובו".

בשם הרבי מקאצק זי"ע: ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה – אל תתחכם הרבה להבין הטעם ולמצוא הסבר לפי השכל האנושי, אלא התורה צויתה כך, ודי.

הגאון רבי יהודא צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" היה רגיל לפרש את הכתוב "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו" - ה"שאור" רומז על פנים זעופות, פנים חמוצות, ה"דבש" – מורה על מתיקות ועריבות. ובכן, כל מי ששאיתו להיות אדם השלם, חייב לדעת אימתי לאחוז במדה זו של "שאור" ולהזעיף פנים, דהיינו כשנתקל בעוברי עבירה וכיו"ב, ואימתי להראות פנים שוחקות ומתק שפתיים, דהיינו כשעושים רצונו ית"ש, אבל מי שהוא "כל שאור" כולו חמיצות, שיזעיף פנים אף לשומרי תורה ומצוות, או שהוא בבחינת "כל דבש" כולו מתיקות לכולם, גם לעוזבי תורה ח"ו, עליו הכתוב אומר: "לא תקטירו ממנו אשה לה".

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך: (ב יג)

האר"י ז"ל מבאר מה טעם יש בהקרבת מלח על הקרבן:

ידוע שכל דבר ודבר בבריאה יש לו צד רוחני אשר בלעדיו לא יהיה לו קיום. והנה בהקרבת הקרבן נפרד ונעתק החלק הרוחני ושב למקורו ואילו החלק הגשמי נשרף על גבי המזבח, ועי"כ נתקן החלק הגשמי עצמו, והנה הבריאה הגשמית נחלקת לארבעה – מדבר, חי, צומח, דומם. כיצד אפוא נתקן החלק הגשמי כולו ע"י הקרבת הקרבן על ארבעת אופניו?

ראשית" בתחילת דרכו של אדם – "תקריבו" – להתקרב אל השי"ת באופן של הליכה עד קצה האחרון, אבל "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח".

החיד"א ב"חומת אנך" כתב: כי הנה אצל כל הענינים הגשמיים צריך האדם לעשות הכל במתינות ומתוך שהייה, שלא למהר עצמו בהם, ושמה יחשוב האדם לומר שכמו כן צריך להיות גם במצוות השי"ת לעשותן בשהיות וכדומה, לזה אמרה תורה כי לא כן הוא, אדרבה עסק המצוות צריך להיות מתוך חשק וזריזות. וזה שאמר הכתוב: 'לא תיעשה חמץ', היינו כל חמץ נעשה מתוך שהייה והתעכבות, אבל מצוות ה' צריכים להיעשות בזריזות ובחשק.

בברייתא דפיטום הקטורת: ועוד תני בר קפרא אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'.

ותמוה, מה סלקא דעתך של השואל, פשיטא שאסור מפני שיש כתוב מפורש?

כותב הרדב"ז [ח"ד אלף ק"י]: ההסבר הוא, שמפשוט הכתוב היה נראה לומר, שאסור להקטיר שאור או דבש, אבל בתערובת מעט שאור או מעט דבש אין אסור, לזה אומר: מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו מ מ נ ו , הדיוק מן המלה 'ממנו', להורות שאפילו רק חלק ממנו, אפילו רק קורטוב של דבש בתערובת גם כן אסור.

הרה"ק מאוסטרובצה זי"ע מסביר עפ"י דרכו הגאונית: באותה פרשה נאמר: 'ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל'. ומובא בתורת כהנים, יכול אם הבדיל פסול – תלמוד לומר 'והקטיר', והפירוש, לא יבדיל – שאינו צריך להבדיל, כי הסברא נותנת שצריך להבדיל, כלומר, לנתח את הראש של העוף, כדי לבדוק שמא הוא טריפה, ומשמיענו שאין צריך להבדיל.

וגם כאן היה מקום לומר כך, דבש הרי הוא כל כך טוב ומוסיף ריח, והיה מקום לומר שצריך להרבות בדבש, ופירוש 'לא תקטירו' שאין צריך להקטיר, אבל שמותר להקטיר דבש זאת נעלה מכל ספק, ואם כן באמת למה אין מערבין בה דבש? על זה באה התשובה, "מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו",

הי' בעצמו מלח. אי' בס' מלח זה יר"ש. וזה נצרך תמיד, וזה 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך' כמו כריתות ברית ויצחק אע"ה בעקידה דרך את הדרך לפני כל זרעו והענין כי אי' בגמ' יסורים ממרקין עונותיו של אדם נאמר ברית במלח ונא' ברית ביסורים מה מלח ממתק את הבשר כך כו', והענין שלכל א' יש יסורים אבל בקשתינו שיהי' כמו מלח שרק מעט והעצה לזה לבל יבעט ביסורים רק לקבל באהבה. ויצחק קיבל כל היסורים עבור בניו עד סוף כל הדורות ולכן בקשתנו שיעמוד לנו זכות העקידה שלא נצטרך לסבול יסורים כ"ב.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע אמר בשם אביו הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע:

במל"ח נוטריקון: **ב** ית **מ** ועד **ל** כל **ח** י, דהיינו לזכור תמיד שכל חי סופו להגיע לשם.

ברש"י: שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג.

שואל הטו"ז בספרו "דברי דוד" עה"ת: מה שזכר 'ניסוך המים בחג' הרי אין ענינו כאן? אלא שבא להסביר למה דווקא זכו המים המלוחים יותר ממים מתוקים, לכן אמר שמים מתוקים זכו להקריב בחג.

ה"שארית מנחם" שואל: מה נשתנה 'דבש' ממלח וכן 'שאור', הרי שניהם כמו המלח נועדו מעצם טבעם ומהותם למען הזולת, להשביח טעמו, כי השאור מחמץ העיסה והדבש ממתיק כל תבשיל שהופך למתוק? ומבאר: כי החסרון שבשאור הוא מנפח גם את מי שלא צריך... והחסרון שבדבש שהוא עושה כל תבשיל כמותו, ואינו מתבטל לגבי אחרים. אבל ה'מלח' מתבטל כלילי בדבר שאינו נותן בו טעם לשבח, לכן זכה דווקא הוא.

בגמרא מנחות (כא): תקריב – אפילו בשבת. הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר שמקשים המפרשים, [המשנה למלך פי"א מהל' שבת הל"ה]: מאי קמ"ל, הא אין עיבוד באוכלין? ויש שרוצים לתרץ, שזה קאי על הראש והעור שהם אברים שאינם נאכלים ושייך בהם עיבוד.

הנה, הקרבן עצמו הוא "חי", המנחה והנסכים ועצי המערכה – הם ה"צומח". והכהן המקריב את הקרבן הוא ה"מדבר". לפיכך ציוותה התורה 'על כל קרבנך תקריב מלח' – וזהו ה"דומם".

ה"תפארת עוזיאל" כתב: הרמז בזה כי כמו בשעה שאדם מכין איזה מאכל או תבשיל, אם ירצה להטעים אותו, שיהיה לו טעם, צריך לשים בו מלח המטעים וממתיק את האוכל, כמו כן בעבודת ה', צריך לשים בה מלח – היינו להטעים את העבודה עם השתוקקות והתלהבות.

וזהו שאמרה תורה 'על כל קרבנך' – קרבן רומז על כל עניני עבודת ה', בין עסק התורה בין עבודת התפילה ובין שאר כל המצוות, בכולן 'תקריב מלח', תראה להטעים אותן בטעם ערב.

החיד"א ב"חומת אנך" מביא בשם רבינו אפרים ז"ל: **במל"ח** ר"ת: **ב** רית **מ** ילה **ל** יום **ח**, וכתב לבאר הענין שנרמזה מצות מילה אצל פרשת הקרבנות, עפ"י מה דאיתא במדרש שמצות ברית מילה חשובה כקרבן שלם לפני ה', ומפאת כן המילה ביום השמיני, כמו קרבן שאינו ראוי להקרבה רק מיום השמיני והלאה, וזה שאמר הכתוב: 'וכל קרבן מנחתך', היינו ברית מילה שהוא כמו קרבן, 'במל"ח תמלח', ר"ל שיש לעשותו ליום ח' דייקא, כמו אצל קרבן עיי"ש עוד שמאריך בזה.

כותב הרה"ק רבי יעקב אבוחצירא זי"ע בספרו "פתוחי חותם" זי"ל: בא לרמוז דצריך אדם להוריד דמעות בתפילתו. דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעו, דאע"פ שאין האדם ראוי מצידו שתקובל תפילתו, ע"י דמעות הקב"ה מתמלא עליו רחמים ומקבל תפילתו. וזה שנאמר 'וכל קרבן מנחתך' – שהיא התפילה, 'במלח תמלח' – שהם דמעות שהם מים מלוחים. 'ולא תשבית מלח ברית אלקיך' – הטעם שקראם 'מלח ברית' – היא משום דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעו, וזהו הברית שנכרת להם, שאינם חוזרות ריקם. 'על כל קרבנך תקריב מלח' – דהיינו בכל תפילה תוריד דמעות, ובזה אינה חוזרת ריקם.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע כותב [תש"י]: כ"ק אאז"ל הגיד בשם אביו ז"ל על שלא נכתב אצל יצחק בהעקידה הלוא כתי' 'על כל קרבנך' כו' ותירץ שהוא

שאם הקריב קרבן שלא סמך יצא, מה שאין כן כל זמן שהקרבן חי הו"א אם לא סמך בכל כחו צריך לחזור ולסמוך, לכך כתיב גבי פר כהן משיח 'את ידו', שיצא ידי סמיכה אף שעדיין חי ולא סמך בכל כחו. והעיר על זה הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע וכתב: הגם די"ל דאם יצא ידי חובתו יש איסור לסמוך שנית מטעם עבודה בקדשים.

וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: (ג ח)

אומר ה"משך חכמה" זצ"ל: בעולה ושלמים דזריקתן בכלי, ורצו לזכות במצוה הרבה וזה יזרוק בקרן זה וזה בקרן זה לכך נאמר 'וזרקו', אבל בחטאת החיצונה שנזרקת באצבע, אין מן הנימוס שבדם שטבל אחר את אצבעו יושיט חבירו אצבעו שזה דבר שחבירו נמאס בה לכן כתוב 'וזרק את דמו'.

ואם תקריב וגו' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך: (ג יד)

ברש"י: הרי 'אם' משמש בלשון 'כי', שהרי אין זה רשות וכו' שהיא חובה.

שואל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: אם זה חובה, מדוע כתבה התורה בלשון רשות? ותירץ, ע"פ מה דא' בגמ' (ברכות לה:): בא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמן כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך גגות חצרות וקרפיפות כדי לפטרן מן המעשר. וקשה, וכי כוונת הגמרא בזה לגנות את הדורות האחרונים? ועוד, הרי סוף סוף זה עדיין חייב במעשר דרבנן, ומה הרויחו דורות האחרונים בזה שהכניסו דרך חצרות וכו'?

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע היה רגיל לומר בשם הרה"ק ה"ישמח משה" זי"ע: דדורות הראשונים שהיה להם כח גדול להתנגד ליצה"ר, היו יכולים להכניס עצמם לידי חיוב דאורייתא, ולהתגבר על היצה"ר, אבל דורות האחרונים שלא היה להם כזה כח גדול להתגבר על היצה"ר, פחדו להכניס עצמם לידי חיוב דאורייתא, ולכן הכניסו עצמם רק לידי חיוב דרבנן, כי אז אין התנגדות כל כך גדולה מהיצה"ר ויוכלו להתגבר. ולכן גם כאן כתבה התורה "אם" בלשון רשות – כדי שיהיה יותר קל להתגבר.

וה"שפת אמת ליקוטים" מתרץ בפשטות – דהנה כל ענין של מלח הרי בא מכח פירוד, וכדאי' מים התחתונים בוכים אנן בעינא למיהוי קריבא לגבי מלכא, ולכן הבטיחו להם להיקרב על גבי המזבח, כי אז בשעת בריאת העולם בחטא אדה"ר נהיה פירוד בעולם, ולכן נתרחקו מים התחתונים, אבל בשבת שזה זמן של אחדות ולא שייך ענין של פירוד, לכן הייתי חושב שלא יצטרכו לשים מלח, וע"ז קמ"ל "תמלח" ואפילו בשבת, שאפילו הכי צריך לשים מלח.

ויש לזה גם רמז בפסוק: 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו' וגו', ולכאורה למה בכו המים? אלא דכמו שבני ישראל בכו על חורבן ביהמ"ק – כך בכו גם המים על החורבן, וזאת משום שעד עכשיו היה להם תיקון במלח ובניסוק המים, ואילו עכשיו אין להם תיקון.

אמנם ה"שפת אמת" במכתב לבנו דוחה גם תירוץ זה וז"ל: גם זה אינו מספיק דהא אמרו שם בגמרא ג"כ תקריב אפילו בטומאה, א"כ ע"כ צריכין לדחוק דה"א דמלח אינו מעיקר הקרבן ולא דחי שבת וטומאה, והטעם צ"ע.

בספר "הלכות קטנות" [סי' ריח] נשאל אם מותר למלוח הקרבן ב"סוכר". והשיב דהסוכר הוא מלח גמור שמעמיד הדברים הרבה זמן. ואל תתמה שהוא מתוק – שכל הדברים יש כיוצא וכו', גם יש מלח מתוק ומלוח. סוף דבר המעמיד נקרא מלח ברית עולם וקיומו, ומביא מבעלי הכימיה מה שאומרים וכו'.

ובעצם החידוש לגבי מליחה בסוכר, האחרונים: ה"דברי חיים", ה"שואל ומשיב", ה"כתב סופר" ו"חסד לאברהם" ובשו"ת "דברי יציב" ועוד הרבה פוסקים שכתבו שחלילה אין למלוח רק עם מלח, ולא בשום דבר אחר.

וסמך ידו וגו': (ג ב)

הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע כותב: בבעל הטורים 'וסמך ידו', כתיב בבקר, שצריך לסמוך בכל כחו, ובצאן ובעז כתיב 'את ידו' שלא יסמוך בכל כחו, את משמע ברפיון עכ"ל.

קשה, גבי פר כהן משיח כתיב 'את ידו' [ודוחק לומר דבפר כהן משיח אה"נ דא"צ בכל כחו], ואין לומר שבא ללמד שאם יעשה בלא כל כחו יצא – דהלא כל הסמיכה אינה מעכבת, נראה דאינה מעכבת הפירוש

איזו שגגה, עליך לחפש ולהעלות איזה זדון נעלם בקרבך.

הבעל ה"עקידה" הקשה: מה טעם באים קרבנות על חטא בשוגג, שכמעט לא חטא, בעוד שהמזיד הזקוק יותר לכפרה פטור מקרבן? הוא מוטיב והוא מפרק: על ידי הקרבת בשר חלב ודם יתכן לכפר רק על מה שפגם בבשר ובחלב ובדם האדם – וזהו השוגג. החוטא במזיד, הרי הכה חטאו שורשים עמוקים ברוחו ובנפשו, במוחו, והחומר אינו מכפר הרוח, המזיד כנוקב קרום מוחו, כטריפה...

לכן אמרו חז"ל – הוסיף בעל ה"עקידה" – שהרהורי עבירה קשין מעבירה, מפני שהעבירה פגמה בגוף והרהורים במוח.

מפרש המהרי"ץ דושינסקי זצ"ל: כמו שפירשו בספה"ק [משמו של הרבי ר' מנדלי מרימנוב זי"ע] את מה שנאמר אצל אאע"ה 'וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו' – כי רמ"ח אבריו היו קדושים ומזוככים עד שהרגישו בעצמם מהו רצון ה', והיו משתוקקים מאליהם לעשות רצון קונם וחפץ צורם, וכיון שבאמת לא היה מצוה עליו לשחוט את יצחק בנו, ע"כ כבדה ידו והיה צריך להתאמץ לשלוח את ידו.

וזה שאמר 'ונפש כי תחטא וגו' אשר לא תעשינה' – ר"ל כי היה ראוי שאבריו יהיו מקודשים ולא יעשו מעשים אשר לא יעשו, מפני שהם נגד רצון הבורא ית"ש, ולכן כאשר 'נפש כי תחטא' – הרי זה לפי שהתאמץ לחטוא נגד טבע אבריו, לפיכך החטא חמור ביותר וצריך כפרה.

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת: (ד)

ג פירוש, 'אם הכהן' – הוא אהרן הכהן, שבא לידי חטא העגל, או 'המשיח יחטא' – הוא דוד המלך במעשה דבת שבע, - איך באו להם חטאים כאלה, אין זה – אומר ה"עבודת הגרשוני" – אלא לאשמת העם, שיהיו למדים מהם דרכי תשובה, כפי חז"ל: לא עשו ישראל את העגל, אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, ולא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחיד.

עו"א: דאיתא באברבנאל, עה"פ 'אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת ביכורך', רמז כי לכן נצטוינו להביא מנחת ביכורים בתקופת האביב, שאז הדם מרתח ומתעורר, ועל ידי התעוררות הדם מתעורר היצה"ר, וכן אביב רמז לימי הבחורות, שהוא זמן ביטול ושלימות של גוף האדם, ובזמן ההוא מתחמם מאד ודומה הוא כאילו קלוי באש ומתגבר מאד היצה"ר, וכן רמז כרמל, כי כרמל הוא בעוד שהתבואה לחה ומלאה, בדומה לימי הבחורות, ולכן תיקונו הוא: 'גרש', מלשון שבירה, היינו, שישתדל לכתת ולשבר את היצה"ר.

היוצא מדבריו, שמנחת ביכורים באה בכדי להתגבר על היצה"ר, ואם כך, ע"י ה"ישמח משה" שהובא לעיל מבואר גם כאן, שלכן כתבה כאן התורה "אם" בלשון רשות, כי אז אין התנגדות גדולה של היצה"ר, ואפשר יותר בנקל להתגבר עליו. [והיינו שלפי דברי האברבנאל, שהפסוק קאי על שבירת היצה"ר, מאד מובן מה שהתורה כתבה כאן 'אם' בלשון רשות, כדי שיהיה יותר קל להתגבר עליו].

דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: (ד ב) לכאורה שואל האלשיך הק', "ועשה מאחת מהנה" מיותר, הרי נאמר "מכל מצות ה'", והיינו: ששגג באחת מכל המצוות? – יתכן לפרש, כי מדרך בני אדם לזלזל בחטא של שוגג, הרי לא מלבו עשה ובלי דעת. אמנם, גם בלי דעת נפשו לא טוב, מי שחוטא בשוגג נפשו לא טובה היא, כי החטא בשגגה בא בגלל איזה עוון שעשה קודם. כי לא יתכן חטא בשוגג אם לא מושקעים ומושרשים בקרבו פשעים שעשה תחילה בדעת ובמרמה, השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש.

וזה שאמר הכתוב "נפש כי תחטא בשגגה" – ואם תאמר מהיכן באה לו תקלה זו, מה המקור והשורש של חטא בשגגה, הלא אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים? על זה נאמר: "מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה" – בודאי עשה אחת מהנה מקודם בזדון וזה גרם לו את החטא שלו בשוגג.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין" – מי יכול להבין איך באה התקלה על שגגת חטא – "מנסתרות נקני" בודאי אינו מנוקה מאיזה חטא נסתר ונעלם המפעפע בו. וזה "שגגת תלמוד עולה זדון", אם עשית

הגאון בעל "בן איש חי" זצ"ל מביא בספרו מעשה נפלא: שמעתי מספרים באחד תם ועם הארץ שאינו יודע אפילו פירוש המילות של פסוקים ושל תורה, ואינו יודע להתפלל, וחננו השי"ת בעושר וברבוי בנים, שיש לו יותר מעשרה בנים זכרים, וכולם עומדים לפניו בליל שבת ומברך אותם, והוא אינו יודע אפילו פסוק אחד של ברכות לברך אותם.

ובבית הכנסת שהיה מתפלל שם היה אחד שהיה לו קול ערב וקורא בכל יום בקול רם פרק איזהו מקומן בניגון ובמתון, ובכל הלכה עושה ניגון חשוב בסיומה, ובפרט בסיום הלכה של 'אלו ואלו נשרפין בבית הדשן', היה אומר סיום זה בקול רם ונעים ביותר, והיה דרכו להאריך בניגון חמשה תיבות אלו יותר משאר סיום ההלכות. וזה שהוא ע"ה ואינו יודע פירוש המילות, חשב לומר, למה באלו המילות מאריך יותר ועושה ניגון יותר, אלא ודאי כי אלו החמשה תיבות ברכות גדולות הם, ומברך את כל הקהל בהם, ולכך מגביה קול בהם להשמיעם את הציבור ...

וברוב הימים קלט חמשה תיבות אלו ונתלמד לאומרם בעל פה, ובחושבו שהם ברכות היה בכל ליל שבת מניח ידיו על ראש בניו, והיה קורא על כל אחד ואחד דברים אלו של "אלו ואלו נשרפין בבית הדשן"...

והנה נדמן בליל שבת אחד, שנתאכסן בביתו של זה תלמיד חכם, וראה את מנהגו וחרד החכם חרדה גדולה, וצעק ואמר לו: מה אתה עושה עם בניך לקללם בליל שבת ותביאם לשריפה בבית הדשן?!

ובליל שבת הגידו לאותו חכם בחלום, ויאמרו לו: לא טוב עשית שבטלת אותו ממנהג, כי הוא אומר לפי תומו, וכיון שהקב"ה אוהב אותו לוקח אותיות של חמשה מלות אלו ועושה מהם צירופים אחרים של ברכות כי השי"ת יתקנם בחסדו!

ועל כיוצא בדבר זה נאמר 'ודגלו עלי אהבה', דאע"פ שהוא מדלג אותיות או תיבות, שבזה תשתנה משמעות הדברים, ומתהפך מטוב לרע, עם כל זה 'אהבה', שיהיו נשלמים ונתקנים בסדר נכון עכ"ל הבן איש חי. זצ"ל.

אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם: (ד כב)

אומר הספורנו: שאין זה חידוש שהנשיא חוטא, וזה דבר מצוי שהנשיא יחטא, כדכתי' 'וישמן ישורון ויבעט',

הגאון ר' יעקב מליסא זצ"ל אומר: מי שהוא מנהיג וגדול צריך להיזהר שלא להיכשל אפילו בחטא של שוגג. כי העם יחטא על חשבון זה במזיד. "אם הכהן המשיח יחטא – בשוגג – לאשמת העם", זה יגרום שהעם יחטא במזיד.

ה"כתב סופר" זצ"ל מסביר לפי דברי חז"ל: כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ואם כן אי אפשר שיבוא חטא לכהן משיח אלא אם הדור דור עקש ופתלתול ואינו שומע בקול מנהיגיו, ואז אין המנהיג מזכה את הרבים. וזה שכתוב "אם הכהן המשיח יחטא – הוא – לאשמת העם", זה מראה כי העם אשם.

שואל המוהרי"ד מבעלזא זי"א: וצ"ב דבכולהו ענינא כתיב 'ונסלח לו', וכאן אצל הקרבן דכהן משיח לא כתיב כלל ונסלח לו?

ותירץ, דהנה הצדיק אשר כבר קידש כל החושים והכוחות שלו בלתי לה' לבדו, מהראוי לו כי לא יאונה לצדיק כל אוון, אמנם לפי שהדור אינו זכאי ואינם מתעוררים בתשובה, לכן נסתבב מאתו יתברך שיארע לצדיק איזה חטא כדי שע"י תשובתו תכנס הרהור תשובה בלב כל ישראל.

וזהו הרמז "אם הכהן המשיח יחטא", אשר בוודאי הוא צדיק גמור, אשר מהראוי לו אשר לא יבוא לידי חטא ובכ"ז יחטא, תדע כי הוא "לאשמת העם", כדי שיכניס הרהור תשובה בלבם של ישראל, מעתה לא היה מהצורך לומר בו 'ונסלח לו', כי הוא לא חטא כלל.

כאשר יורם משור זבח השלמים: (ד י)

אומר הרה"ק ה"רמתיים צופים" זי"ע: בכל הקרבנות לא נאמר זבח כי אם בשלמים, והיינו שכל הקרבנות היה לכהנים ולא לבעלים, ובוודאי כוונת המביאו לשם ה' ואינו צריך לפעולות יתירות. אבל בשלמים, שכולה לבעלים ואין מהם על המזבח אלא חלב ודם, א"כ יש בזה צד אחיזה ליצה"ר שכוונתו לעצמו, והוא מתגאה ג"כ בקרבנו, על כן צריך ללחום בעצמו לזבוח יצרו, ע"כ נאמר 'וזאת תורת זבח השלמים'.

ושרף אותו על עצים באש על שפך הדשן ישרף: (ד יב)

רבי ישראל סלנטר זצ"ל מבאר: איזו זכות יש לדור אם הנשיא מביא קרבן על שגגתו? משום שאין אדם רואה חובה לעצמו, ואם הנשיא מביא קרבן על חטא נראה בזה שהדור לא החניף לו אלא הגיד לו בלא משוא פנים את עונו, ולכן אשרי הדור שאינו מחניף אפילו לנשיא.

ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' וגו': (ד כז)

בגמרא [שבת צג:]: בשגגה, יחיד העושה מלאכה בשבת חייב, ושנים שעשאוה פטורים דברי רבי שמעון. מבאר הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה ז"ע: מובא במדרש [ויק"ר פד] כי ביום הדין בשעה שאדם ניצב בפני ב"ד של מעלה שואלים אותו מפני מה חטא, וטוען הגוף שלא הוא חטא אלא הנשמה היא שחטאה, והראיה שמשעה שיצאה ממנו הנשמה הרי הוא כאבן המושלך על גבי הקרקע, ואילו הנשמה טוענת שלא היא חטאה אלא הגוף חטא שמשעה שיצאה ממנו הרי היא כציפור תמה המרחפת באויר. ומה עושה הקב"ה, מביא את הנשמה ומחזירה לגוף ודן את שניהם כאחד. והנה לדעת רבי שמעון הסובר ששנים שעשו מלאכה כאחד בשבת וכל אחד לא יכול לעשותה ללא השני – פטורים, א"כ לכאורה יש פתחון פה לנשמה ששניהם הגוף והנשמה יכולים לפטור עצמם מעונש שכל אחד לבדו לא יכל לעשות את העבירה. וז"ש רבי שמעון [סוכה מה] יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין – דרבי שמעון לשיטתו ששנים שעשאוהו פטורים.

ה"אורח לחיים" כתב לבאר הכתוב עפ"י דברי הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע, על הכתוב בתהילים 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם', שלכאורה צריך להבין איך אפשר שדוד המלך ע"ה ידבר דיבורים רעים כאלה על ישראל, שעשו כדבר הרע הזה להתערב בגוים וללמוד מעשיהם ר"ל?

ואמר לבאר הענין, ששורש הדבר הוא כי במה שהגוים רגילים לעשות מעשיהם הרעים רח"ל, הנה הם בוראים קליפות בעולם ה", ומגבירים את כח הרע באויר העולם, וזה גורם שאם ישנו איש ישראל שאין לו דביקות בהקב"ה כראוי, עלול הוא להיות נשפע מטומאת האויר רח"ל, וזה מביאו לבוא לידי חטא ר"ל. וזה פירוש הכתוב 'ויתערבו בגוים', היינו מה שישראל נמצאים בגלות בתוך אותן הארצות שיושבים בהם

החידוש הוא מה שאומר הכתוב: 'ואשם' – כלומר שהנשיא מעצמו יכיר בכך שחטא.

הרבי ר' בער ז"ע היה אומר: אם מי שהוא נעשה מפורסם, הרי זה עונש על חטאיו. ופירש 'אשר נשיא' – זה שאדם מתנשא ונעשה נשיא – יחטא' – סימן שחטא.

והרה"ק רבי נטע מחלם ז"ע אמר: אשר נשיא יחטא – ראשי תיבות אנ"י, החטאים של הנשיא מקורם ברגש של גאווה, של אני ואפסי עוד.

הרה"ק מאז'יערנא ז"ע אמר: שבר"ת והס"ת מרומז חטאו של הנשיא. הר"ת הוא אנ"י – והס"ת בגימטריא "רב", זהו החטא שלו, מה שהוא עומד ומכריז תמיד "אני רב"...

ברש"י: אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר שמתחרט על זדונותיו. אמר הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב ז"ע: מה הוא האושר לדור אם נשיאו שב בתשובה, מביא קרבנות על שגגותיו ומתחרט על זדונותיו, האם לא יותר טוב לדור אם נשיאו לא חטא בכלל? אמנם, לא כן, כי נשיא שלא טעם טעם חטא אינו מסוגל למחול לשני על חטאיו, אינו מבין ואינו מרגיש לליבו הנשבר של החוטא ומרחיק ודוחה את אלה שאינם כמוהו.

הרבי ה"בית ישראל" ז"ע אמר בשמו: ה"אשרי" הוא, כי עי"ז שנשיא חוטא ועושה תשובה, הוא יכול להרים גם את האחרים יחד אתו ולהחזירם בתשובה. ואין הכוונה ממש שיחטא, אלא שצריך להוריד קצת ממדרגתו.

הרב אב"ד קוטנא זצ"ל מסביר הדבר אשר הנשיא מביא שעיר לחטאת, וההדיוט שעירה, והבדל זה קיים בכל עבירות שבתורה שזדונם ושגגתם חטאת, מלבד בעבודה זרה ששניהם שווים, שגם נשיא מביא שעירה לחטאת.

הדיוק הוא בפסוק: 'אשר נשיא יחטא' וגו' מכל מצות ה' אלקיו, אבל בחטא עבודה זרה, שאני כביכול אינו אלקיו, גם הנשיא מביא שעירה לחטאת.

היינו, על האדם – שלאדם יהיה עון. אבל אם "לו" יגיד, אם הוא כן מקשר את עצמו להשי"ת, אז – 'ונשא עונו': כלפי מעלה. שהקב"ה יהיה לו נושא עון, וכדכתיב 'נושא עון ועובר על פשע'.

ב"ניצוץ אחד" מביא שאמרו צדיקים לבאר: 'או ראה' – אם אירע שראה יהודי פגם בזולתו. 'אם לא יגיד' – אם כבר בא להגיד ולהוכיח, אזי 'לו יגיד', שיאמר את הדברים לעצמו, כי הוא עליו להשתפר. שהרי בודאי הפגם נמצא אצלו, כי אם לא היה לקוי בכך, לא היו מסבבים מן השמים שיראה זאת בעיניו.

להרע או להיטיב: {ה ד}

אמר הרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, כי על כך התאונן הנביא באומרו [ירמיהו ד כב]: 'חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו'. יודעים הם איך לעבוד את בוראם רק מתוך עבודת ה'להרע' – שלא אוכל. אך 'להטיב לא ידעו', אינם מבינים כי הקב"ה שש ושמח כשבנ"י עובדים אותו באמצעות עבודת האכילה, לא פחות מאשר בסיגופים.

והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: (ה ה)

שואל ה"אמרי שפר": לכאורה תיבת 'עליה' – יתירה היא. ונראה לבאר, דהנה לכאורה כיצד בא איש מישראל לידי כך למעול בשבועה? אולם אמרו רז"ל על זה [נדרים כ]. אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועה. נמצא דקודם היה נפרץ בנדרים, ועבירה גוררת עבירה שנכשל בשבועה, ולכן כשבא להתודות צריך להתודות אף על החטא הקודם שהביא אותו לידי חטא זה.

וזה כוונת הכתוב: 'והתודה אשר חטא עליה' – שיתודה גם על העון הקודם שעליה, שעל עבירה זו הוסיף עתה עון מעילה בשבועה, כי העבירה הקודמת היא גרמתו לחטא זה.

ואם לא וגו' די שה והביא שתי תרים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה: (ה ו)

כתב האבן עזרא: שהאחד כנגד האימורים והאחד חטאת כמשפט.

נכנס בעל "התורה תמימה" לבקר את רבינו בעל ה"אור שמח" זצ"ל, ומצאו כשרוחו טובה עליו ופניו

הגוים, זה גורם 'וילמדו מעשיהם', שילמדו לעשות הרע מצד תומאת מעשיהם אשר באויר.

נמצא אדרבה דברי דוהמע"ה המה לימוד זכות על ישראל, אשר באמת הם עצמם אינם מסוגלים לבוא לידי חטא, וכל מה שחוטאים הוא רק מחמת תומאת הגוים, שמחטיאים אותם בעל כרחם.

וזהו שאמר הכתוב: 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה' ח"ו, תדע שזה נובע 'מעם הארץ', היינו מצד שהגוים היושבים בארץ היא חטאו והתעיבו וקלקלו את האויר עד שנעשה מעופש, וזה הביא לכך שנמצא אדם מישראל שנכשל בחטא בעל כרחו, ואין זה באשמתו כלל. ודפח"ח.

מסביר הרה"ק ה"תפארת שמואל" מאלכסנדר זי"ע: כל דבר הנעקר משורשו מקבל תומאה, וכשהוא מחובר לשורש אינו מקבל תומאה. כך הדבר בגידולי קרקע, בזרעים ובנטיעות, כל זמן שלא קצצם, תלשם או קצרום אינם מקבלים תומאה. וככה במים, אינם מקבלים תומאה אם הם מחוברים למעיינים, וכך הדבר באנשים, אם הם באחדות אחד עם השני, הטומאה לא שולטת בהם. אבל "נפש אחת – תחטא" נפש בודדה ויחידה בלי קשר וחיבור עם העם, עלולה לבוא לידי עבירות.

וסמך את ידו על ראש החטאת ושחט את החטאת במקם העלה: (ד כט)

אומר הרבינו בח"י: טעם שחיתת החטאת במקום שחיתת העולה, כדי שלא יתבייש החוטא, ולא יבחינו בו בני אדם אם חטא בהירהור או במעשה.

ונפש כי תחטא ושמענה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: (ה א)

אומר ה'ריקנאטי' זצ"ל: שמא יחשוב הכובש עדותו: מי יודע מי מכיר בכך – לכן נאמר **ו ה ו א ע ד**, שהקב"ה הוא העד,

עפ"י הפסוק 'אני ה' הוא אני שמי'.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע אמר: 'קול אלה' – הכוונה לשבועת התורה, וכדאיתא (נדה ל) משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע. 'יגיד' – א ענין של התקשרות. 'לוא' – קרי וכתוב, והפירוש הוא: אם "לא" יגיד, אם הוא לא יקשר את עצמו לשמים, אז – 'ונשא עונו',

אלא, מבואר מזה דבאמת גם אדם שהוא בעל מדרגה ועבד על עצמו עד שכבר אינו חומד ממון חבירו, ואין בלבו על מה שיש לחבירו הרבה יותר מכדי מחסורו והוא העני אין לו אפילו כדי מחייתו, ואדרבה הוא שמח בחלקו, אך כל זה הוא בענייני העולם, אבל כאשר מגיעים לעבודת בוראו, והוא מיצר וכואב בראותו אצל חבירו אתרוג וטלית נאה וכיו"ב, ואילו לו אין. וכן בקרבנות שהוא מתקנא שחבירו מביא קרבן נאה ומהודר ולו יש רק קרבן עוף, ועל זה הוא מתקנא שאין לו את הכלים לעבודת ה' כמו לחבירו, ואנו חוששים שמא מחמת קנאתו עלה בלבו הרהורים כלפי שמיא, וע"ז אמרה תורה שצריך להביא עולת העוף לכפר על הרהורים אלו.

החיד"א בספרו "פני דוד" כותב: שאלני חכם אחד, מה טעם ריבתה התורה בקרבנו של העני שיביא גם עולה, מה שאין כן בעשיר שאין קרבנו רק חטאת בלבד? ואמנם ענין הקרבנות עמוק הוא ואין אנו יודעים טעמו של דבר. אבל מכל מקום נראה לתת קצת טעם, לפי שהעשיר יש ללמד עליו זכות שהעושר מביאו לידי חטא, וכיון שחטאו בא לו על פי טבעו שמחמת גבה לבו הוא יותר קרוב ועלול לחטוא, הרי יש כאן צד לומר שאין חטאו חמור כל כך, וכפרתו קלה יותר, אבל העני שמחמת שרוחו נמוכה ולבו נשבר היה צריך להיות רחוק מן החטא, כאשר הוא חוטא יש כאן צד להחמיר אתו, וכמו שאמרו: דל גאה אין הדעת סובלתו, לכן אם דל הוא, יש לרבות בקרבנו יותר מקרבן העשיר, ומלבד החטאת חייבה אותו התורה גם בעולה.

ב"באר מרים" מביא בשם רבי משה פיינשטיין זצ"ל שסיפר: שמעתי מהרב ר' זלמן ינקלביץ ז"ל בשם הגה"ק רבי מנחם זמבא ה' יקום דמו, ששהה פעם אצל כ"ק מרן האמרי אמת זצ"ל, ושאל אותו: הנה כתב החינוך (מצוה קכג) "ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה, לא יצא ידי חובה", ולכאורה הרי משנה מפורשת היא במסכת נגעים (פי"ד מ' י"ב) עני שהביא קרבן עשיר יצא?

השיב לו האדמו"ר על אתר: "פארפעלט א קרבן" (חיסר קרבן). והיה רבי מנחם זמבא תמה לרדת לסוף דעתו, עד שלפתע אורו עיניו:

המשנה בנגעים עוסקת במצורע, המביא בעניות אותם קרבנות שהוא מביא בעשירות, היינו חטאת ועולה, ולכן

שוחקות. סיפר בעל ה"אור שמח": כי זה עתה נתחדש לו דבר נפלא לאמיתה של תורה. וכשנתנמנם מעט ראה בחלומי שבפמליא של מעלה ישובים כל גדולי עולם ומשוחחים ביניהם ואומרים שחסר עתה בעולם התורה מי שיכוון אל האמת. ועמד הרשב"א וקרא: בדווינסק יושב רב ולומד תורה, ואף כיוון אל האמת יותר ממני.

ואכן, בשו"ת הרשב"א [סי' רעו] מובא שנשאל על לשון הגמרא בחולין (כב.) שעולת העוף אינה באה אלא ביום כחטאת בהמה, ומקשה הגמ' ביום מ"ביום צוותו" נפקא, סד"א הני מילי חטאת העוף אבל עולת העוף אימא לא קמ"ל.

ותמוה, כיצד יעלה על הדעת לומר שתהא עולת העוף כשרה בלילה, וכתב הרשב"א: שגירסא זו משובשת ויש להשמיטה.

והנה, רבי מאיר שמחה פירש את הדברים עפ"י ביאור האבן עזרא, שכתב שמה שחייבה התורה להביא תחת חטאת בהמה חטאת העוף ועולת העוף זהו מפני שבחטאת העוף אין אימורים, לפיכך יש להביא עולת העוף תחת האימורים של חטאת בהמה.

על כן, לפי זה היתה הוה אמינא שעולת העוף תהיה כשירה בלילה, כמו ה"אימורים", שהרי עיקר הבאתה היא במקום האימורים, ונמצא שגירסת הגמ' במקומה עומדת.

ואם לא תגיע ידו די שה וגו' אחד לחטאת ואחד לעולה: (הז)

ה"אבן עזרא" שואל: מפני מה העני מביא גם תור לעולה והרי העשיר מביא רק בהמה אחת לחטאת ואינו מביא עולה כלל, ואילו על העני להביא גם עולת העוף? וכתב בשם ר' יצחק, בעבור שלא תגיע ידו, אולי עלה על רוחו מחשבה. וכוננתו, שמא יש בלבו טרוניא כלפי שמיא על שלא שפר גורלו ואין בידו להביא קרבן עשיר כחבירו, והעולה באה לכפר על הרהורי הלב.

על דברי האבן עזרא שואל הגאון רבי אליהו ברוך פינקל מראשי ישיבת "מיר" זצ"ל: והרי זה ימים מקדם שרואה העני את חבירו העשיר שיש לו ממון הרבה והוא אין לו כלום. ולא מצינו שיתחייב כפרה על שהרהר בלבו על כך, אלא ע"כ הוא שמח בחלקו, וא"כ מדוע עכשיו כשהוא מביא קרבן עני מתעוררים בלבו הרהורים על שלא הגיע ידו כמו העשיר, וצ"ב.

לפטור עצמו בתרומת עני. רק עליו לתת כפי הברכה וכפי היכולת. ואם לאו איננו יוצא ידי חובתו.

הגה"ק רבי שלמה גאנצפריד זצוק"ל בספרו "אפריון" מבאר: הא דכתיב אצל שמן 'שימה', ואצל לבונה 'נתינה', עיין בגיטין [כ.]. בתוס' ד"ה דילמא נתינת הגט הוא.

ולפענ"ד י"ל עוד, כי 'שימה' משמע אפילו רק לפי שעה. ו'נתינה' – משמע לקיום. והנה הנותן שמן אע"פ שלוקחו אח"כ נפסלה המנחה. אבל לבונה אם נתן לא נפסלה אלא ילקטנה כדאיתא במנחות [כט.], ולכן גבי שמן שייך לשון 'שימה', ובלבונה לשון 'נתינה'.

ונפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו: (ה טו)

אומר הרה"ק ה"ישמח משה" זי"ע: מי שמועל מעל בה' ואינו מקפיד להיות זהיר בענינים שבין אדם למקום, אז תדע עליו בברור שהוא גם מכחש בעמיתו, ואל תאמין בו גם בענינים שבין אדם לחבירו.

ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו: (ה יז)

מדוע לא כתיב מכל העבירות? ומתרץ הרבי ה"אמרי חיים" מו"ז'ניץ זי"ע"א: יש מצוות שאסור לעשותן, כגון מה שהבריות רגילים להתבטא "מצוה" לעקור את פלוני ועוד שאר מצוות כיוצא בזה...

שואל ה"חתם סופר" זצ"ל: התחיל ב"חטא" שהוא שוגג, וסיים ב"עוון" שהוא במזיד. ועוד, מה ענין הכתוב "והוא לא ידע ואשם" לכאן, שהרי לכאורה תיבות אלו מיותרות.

שנינו: האומר מותר, קרוב למזיד הוא. וכן פסק הרמב"ם: וכן אם הרג והוא לא ידע שאסור להרוג, הרי זה קרוב למזיד ונהרג, ולא תחשב זאת להם לשגגה מפני שהיה לו ללמוד ולא למד.

וזה ביאור הכתוב: 'ואם נפש כי תחטא' – בשוגג, אך השוגג היה כיון ש'ולא ידע' את הדין, אזי 'ואשם ונשא עונו', כי קרוב למזיד הוא.

הגאון בעל "עשרה למאה" זצ"ל [אביו של הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע] אומר: הנה, ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, וחקרנו אחר הסברא של "הרגל

אם ברצונו להביא בהמה במקום עוף, תבוא עליו ברכה ויצא ידי חובתו, אבל ה"חינוך" מדבר בטומאת מקדש וקדשיו, שם העשיר מביא בהמה לחטאת נמצא איפה שאם יביא קרבן עשיר לא יצא ידי חובתו, כי אף שהביא בהמה במקום עוף הרי בכך יצא רק ידי קרבן חטאת, בעוד שהוא התחייב בהיותו עני בהבאת קרבן חטאת וקרבן עולה. לכך התכוון הרבי זצ"ל באומרו שהעני חיסר קרבן, ולכן לא יצא ידי חובתו.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע"א אמר בשם השפ"א ליקוטים: דקשה, דגבי קרבן עולה ויורד הדין הוא שעשיר מביא בהמה, דל מביא תור או בן יונה, ודלי דלות מביא עשירית האיפה סולת מנחה קמח שמן לבונה, ולכאורה נראה שהקרבן של דלי דלות שהוא מנחה, עולה הרבה יותר כסף מאשר הקרבן של דל שהוא תור או בן יונה, שהרי שמן עולה יותר ביוקר? ובשפ"א ליקוטים תירץ לפי מה דאיתא ברבינו בחיי שהעוף היה עולה חלק עשירית מאשר בהמה, והמנחה עלתה עשירית מאשר עוף, ואפשר לומר בדוחק, משום שאז היו צריכים הרבה עופות לקרבנות, כגון ילדות, קיני זבים ומצורעים, ולכן עלה עופות מאד ביוקר.

עוד תירץ שם, דאין הכי נמי, מנחה היה עולה ביוקר, אלא דסדר הבאת הקרבנות הוא כפי מאכלו של האדם, העשיר שמאכלו בשר בהמה צריך להביא בהמה, העני שמאכלו בשר עוף צריך להביא עוף. ואילו הדל שמאכלו רק חתיכת לחם יבישה, צריך להביא מעין מאכלו שהוא מנחה ואפילו שזה עולה יותר ביוקר, ומביא שם שמצא אח"כ כן בספר פנים יפות. [עיין לעיל עה"פ נפש כי תקריב בשם ה"הפלאה" וה"חתם סופר"].

ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האיפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה וגו': (ה יא)

אומר ה"חפץ חיים" זצ"ל: התורה חסה על העני שגם הוא ימצא כפרה על חטא. ואף שאין ביכולתו להביא שה או שתי תורים, יכול להביא קרבן עני בדלי דלות. ובפירוש אמרו חז"ל שעשיר אם הביא קרבן עני לא יצא ידי חובתו ועוד הביא חולין לעזרה. והצדקה שאנו מחויבים לתת בימינו, בזמן שאין בית המקדש קיים, היא במקום הקרבנות, ומכיון שכן אין העשיר יכול

והקשה ב"עברא דדשא" (ח"א שבת תשובה): דדברי התוס' סתומים וחתומים, דמלבד מה שאין דרכו של תוס' להביא ראשי תיבות, ביותר תמוה דבקרא כתיב "ולא" ידע וגו' והתוס' כתבו הראשי תיבות בלא תיבת "ולא" שהוא היפך המשמעות של הפסוק.

ומתוך ע"פ דברי תלמידי הרבינו יונה הידועים במס' ברכות וז"ל: וזהו עיקר היראה ליזהר מהספיקות ושלא לעשות המצות על דרך ההרגל, שעונש הספק יותר מהודאי, וכן מצינו שעל הודאי מביא חטאת בת דנקא – ודנקא היא מעה דהוא שתות דינר וכו', ואם מביא אשם על הספק וכו' צריך להביא אשם בב' סלעים שהם 48 מעים, והטעם בזה למה החמירו בספק יותר מן הודאים אומר מורי הרב שהוא מפני שעל הודאי משים האדם החטא אל לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשובה שלימה, אבל על הספק עושה סברות ואומר אותה חתיכה שאכלתי אולי היתה מותרת ולא ישית אל לבו לשוב, ולזה החמירו בו יותר עב"ד.

והרמ"א [או"ח סי' תרג] הביא דבריהם להלכה בתוספת ביאור, שאין הכוונה שלא ישית אל לבו לשוב כלל, שהרי מיירי במי שבא לשוב ומביא אשמו, אלא המכוון ש'יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע', ועל כן 'ספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי'. וזה המכוון בדברי התוס', דאיירי באשם תלוי, שעלול אדם להרגיש בלבו אולי לא חטאתי, ושמה איני אלא מן החסידים הראשונים שהיו מחפשים דרכים להביא חטאת (כדאי' בנדרים י. ובירושלמי שם), ונמצא שאינו דואג ומצטער על החטא כראוי, לכן רמזו בתיבת "ידו" "ידע ואשם ונשא", שעל אף דכתיב "ולא ידע ואשם", מ"מ אם האדם רוצה שיהיה ונשא עונו, צריך להיות אצלו בהכרה ש"יודע ואשם", שהחרטה תהיה כראוי שידע שחטא להקב"ה ואז יתקיים בו ונשא עונו, ועל דבר זה דהיינו הספיקות ידו כל הדווים עיי"ש באריכות בטוטו"ד.

אשם הוא אשם אשם לה': (ה יט)

הגאון רבי יהודה רבינוביץ זצ"ל [מראשי ישיבת טשעביין] שואל: שלפני כן בפסוק הקודם כתיב: 'על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו', ומהו הביאור? ויתבאר ע"פ משל ששמעתי בשם מרן החפץ חיים זצ"ל על המשנה: "אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם", ולכאורה אם הוא שוגג למה יחשב לו כמזיד? והמשיל, למלך גדול שהיה לו בן יקיר שנסע למרחקים

נעשה טבע", אם היא כתובה בתורתנו הקדושה, ומצאנו, שהנה למה גזרה חכמתו יתברך להביא קרבן על שוגג, הלא בשר ודם ימחול לחבירו אם יודע בבירור שבשוגג עשה, ומה גם מלך מלכי המלכים הקב"ה? אולם, בלא זה צריך להבין, מנין בא לאדם שיחטא בשוגג, ולמה לא יטעה ויעשה מצוה... למה דוקא עבירה? אבל האמת היא, שאדם כזה כבר עבר על עבירה זו במזיד, ועתה, כשחטא בשוגג, באה העבירה לידי בטבע מחמת ההרגל, אף בלי דעת. וזה שאמר הכתוב: "ואם נפש כי תחטא" בשוגג - אזי בודאי "עשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה" וגו', היינו, שכבר עשאה במזיד, כי לולא זאת לא היתה באה לידי השוגג, והשתא א"ש הראיה.

ה"תכלת מרדכי" שואל: הלא לכאורה מיירי הכא באשם תלוי אשר בא על שוגג, ולמה אמר הכתוב 'ונשא עונו' – והרי עון הוא מזיד? ונראה לפי המדרש תנחומא [תצא א]: דעבירה גוררת עבירה, ואם אדם חטא בשוגג ולא שב עליו אז נפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד. וזשה"כ 'ונפש כי תחטא וגו' ולא ידע' – כי חטא בספק ובשוגג, 'ואשם' – אם ישאר בחטאו ולא ישוב עליו, אז 'ונשא עונו' – יבוא מזה לידי עון במזיד, ע"כ צריך להביא אשם כדי שלא תגרור עבירתו בשוגג חטא במזיד.

הקשה הגה"ק מבילגוריי זצוק"ל: דהלא מיירי הכא ב'אשם תלוי' אשר בא על שוגג, ולמה אמר הכתוב 'ונשא עונו', והרי עון הוא מזיד, ונראה לפי דברי המדרש תנחומא דעבירה גוררת עבירה, ואם אדם חטא בשוגג ולא שב עליו אז נפתח לו פתח שיחטא אפילו במזיד, וזשה"כ 'ונפש כי תחטא וגו' ולא ידע', כי חטא בספק ובשוגג, ואשם, אם ישאר בחטאו ולא ישוב עליו, אז 'ונשא עונו', ובא מזה לידי עון במזיד, על כן צריך להביא אשם כדי שלא תגרור עבירתו בשוגג חטא במזיד.

בגמ' (נזיר כג.) איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגון 2 חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ונשא עונו, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה על דבר זה ידו הדווים ובתוס' כתבו ידו ר"ת ידע ואשם ונשא ע"כ.

ותירץ, הנה קיימא לן, אין לוקין על לאו שבכללות. והטעם, כיון שכלל דברים הרבה אין זה לאו חמור ללקות עליו, ולכן גם עשה שבכללות אין לה אותו החומר, והנה תשובה היא עשה כללית לכל לא תעשה שבתורה, אין בה כח לפטור מעונש מלקות מטעם הניתק לעשה.

בגמרא: הגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי. למה מזכירה המשנה רק "מדי" ולא מדינה אחרת? וכן בגמרא: קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת שמא שוה פרוטה "במדי". ושוב, מדוע בחרה הגמ' דווקא מדי?
אומרים בשם הגר"א לתרץ: כתיב (ישעיה יג יז): 'הנני מעיר עליכם את מדי אשר כסף לא יחשבו וזהב לא יחפצו בו', יוצא שבמדי הכסף הוא בזול ובעד תמרה אפשר לקבל פרוטה. ולפיכך נאמר בגזילה, שאפילו אם הנגזל גר במדי, שהכסף לא נחשב צריך להוליך את הגזילה שמה.

אומר הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע: האור החיים הק' דרכו לדקדק בכל מקום שנאמר "והיה" לשון שמחה, וכאן לא פרש. יש לומר, שמה שמכיר אשם נפשו – זהו השמחה. שנותן לב לתקן. דכתיב [ירמיה ב לה]: 'הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי'.

וחמשייתיו יוסף עליו: (ה כד)

מה הטעם להוספת החמישית? – אומר ה"כלי יקר": ונראה, לפי שהקב"ה נתן לאדם זהב וממון כדי שיבזבז ויתן משלו לשם ה' ולעניי עמו, ואמרו חז"ל הרוצה לבזבז, אל יבזבז יותר מחומש. וזה האיש לא רק שלא בזבז חומש מממונו לצורך הקדש או לפרנסת חברו, אלא אדרבה גזל מהקדש או מחברו למען עצמו, לכך הדין נותן להענישו בתוספת חומש, כי בהשבת הגזילה יכפר על גזילת הקרן, ובתוספת החומש יכפר על שלא נתן את החומש לצדקה.

וכפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה: (ה כו)

הרבי מלובלין זי"ע ב"זכרון זאת" אומר: כל זמן שהאדם שרוי בחטא איננו מסוגל כלל להרגיש את אשמתו, רק אחרי ש"כפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו", ונתבטל

למשך שנים ארוכות, והיה המלך בגעגועים עזים שלא ראהו, ופעם אחת הגיע היום הנכסף שהיה אמור הבן לחזור לעירו ולארצו של המלך, ועשה המלך הכנות גדולות ליום המקווה לקבל פניו של בנו החביב עליו כנפשו, ושילח המלך פמליא מעבדיו ומשרתיו אל חוף הים אשר הספינות המפליגות בים חונות שם בעת הגעתם ארצה, להביאו בתופים ובמחולות כראוי לכבוד בן המלך. והנה באותה ספינה שהפליג בה בן המלך, שלח אחד ממכריו של המלך חבילה אשר רכשו עבור המלך, והמלך אף ציוה אל עבדיו שנסעו להקביל פני בנו, להביא אתם אף את החבילה אשר רכשו עבור המלך, וכשחזרו אל המלך ובישרו לו שקיימו רצונו ודברו והביאו לו את החבילה אשר ביקש – שאלם והיכן בני? אמרו לו: שזה שכחנו! וכעס עליהם מאד ואמר: היתכן כדבר הזה, אם הייתם מביאים את בני ושוכחים את החבילה, ניחא, אבל העיקר שכחתם, הרי אתם מורדים במלך ופושעים גמורים.

ובזה ביאר החפץ חיים זצ"ל: הלא "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" שהכל ברא לכבודו למען שמו ית', ולא שייך שוגג בחילול השם ודינו כמזיד גמור. ועפ"י ז"ל אף הכא, "אשם הוא אשם אשם לה", שלא שייך בזה שגגה, דבחילול ה' אף שוגג – מזיד הוא.

נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו': (בא)

שואל ה"גבעת שאול": לכאורה מעל רק בחבירו ולמה כתיב 'ומעלה מעל בה' ? [ועיין ברש"י מה שפירש]. וי"ל שהכתוב מלמדנו, שמצוות שבין אדם לחבירו הן חמורות ונחשב כאילו מעל בה'. ובספר "מגלה עמוקות" [פר' קדושים] כתב שעשרת הדברות מתחילים ב'אנכי' ומסיימים 'וכל אשר לרעך', והוא לכוונה זו, שהמועל בחבירו נחשב כאילו מעל בה'.

והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגו': (ה כג)

החיד"א מביא בשם בעל ס' "נחלת בנימין": הרי קיימא לן לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, אם כן כל הלאוין שבתורה לא יהיה בהם עונש מלקות שכולם ניתקו לעשה דתשובה. כי לפי הרמב"ם תשובה היא מצות עשה. ואפילו לא עשה עדיין תשובה – כיון שזה לא הניתק לעשה. כל זמן שהעשה קיים אין לוקין עליו.

מלעורר רחמים על המצב הקשה שאחב"י נמצאים בה בארצנו הקדושה בכלל, ובפרט בירושלים, הלא המה האבידות הקשות מהנפשות שנהרגו באופן נורא בשתי שבועות האחרונות [=היינו הפיגועים שהיו אז], וביותר קשה, כאשר כל אלו באו עלינו בעידנא דחדוותא לפני יום הפורים, ובחודש אדר שמרבין בו בשמחה, והאחרון הכביד המכה הכבדה והמהלומה הקשה שהנחיתו על ראשינו, בהבשורה המרה שנשמעה היום בסילוקו של האי גברא רבא ראשן ומנהיגן של אלפי חסידים האדמו"ר מגור זצ"ל, שהיה מפורסם בתורתו וצדקתו ומעשיו הכבירים למען הכלל. ועתה אהה, בפתע פתאום נלקח מאתנו [אזא קלאפ אזא זעץ אין קאפ], כאשר עוד אתמול בפורים דמוקפין הסיב אצל שולחנו לכבוד היום ועוד השמיע מתורתו לרבים, ובבוקר ואיננו כי לקח אותו אלקים, וכפי הנשמע ניכר שהוא ז"ל הכין עצמו לזה, וכאשר נראה ממכתבו שפירסם בתענית אסתר העבר, בעוררו על המצב הנורא שאנו נמצאים בו, ושם במכתבו מעורר את בני ישראל לתשובה ולתיקון המעשים, ובפרט בעניני אחדות וריעות שהתמדת התורה והתנהגות בטהרה וקדושה, וכתוב שם שהגענו למצב של פורעניות שאין מבחינים בין צדיקים לרשעים.

וכבר נודע בין החיים כמה כאב צדיק זה את כאבן של ישראל. והמצב הנורא נגעה מאד בלבו הטהור. ועתה כאשר עלה למרום בוודאי לקח אתו עמו באמתחתו את צרות ישראל, ובהגיעו אל אבותיו הקדושים בוודאי מרעיש עולמות שיעוררו רחמי שמים על אחב"י. די והותר קרבנות סבלנו, הלא כל לבב ימס וידווה על היתומים והיתומות והאלמנות הרבות רח"ל שנתוספו רק בב' שבועות האחרונות, וה' ירחם עלינו שזאת יהיה הקרבן האחרון, ועליה השלם כל הקרבנות כולם, כידוע מאמר חז"ל דע"כ נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה כי מה פרה אדומה מכפרת כך מיתת צדיקים מכפרת, כך מיתת צדיק זה שהיה מהמיוחדים שנשארו לנו מהדור הקודם, והצדיק שקול כנגד כולם, בוודאי על הכלל כולו יצא לכפר עבור כל הכלל ישראל.

רבינו רה"י שליט"א ט"ז אדר תשס"ה:

סיפר כ"ק אאז"ל שלפני הרבה שנים היה תקופה שהיו הרבה צרות, ובחלומו ראה את דודו הרה"ק ר"מ מפאביניץ הי"ד זצ"ל ושאלו על ריבוי הצרות שלא היה

מסך המבדיל בינו לבין קונו, הוא מתחיל להרגיש את כל אשר עשה "לאשמה בה" – איזו אשמה גדולה הוא עשה, ועד כמה חטאו היה כבד והוא חוזר בתשובה שלימה.

הרה"ק ה"מאור ושמשי" זי"ע מביא בשם הרה"ק הרבי ר' מנדלי מרימנוב זי"ע: שהיה לפניו מנהג בישראל, כשהקורא בתורה סיים הפרשה עם המלים **"לאשמה בה"** – וכדי לא לסיים בדבר רע – קם הקהל וקרא: **"ל א-ל א ש ר ש בת מ כל ה מעשים ב יום השביעי"** ...

כתב ע"ז הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע: הרי אמרו חז"ל: כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו, ושבת היא הכפרה כמו כל הקרבנות, לכן נרמז בסוף פרשת הקרבנות, כי עכשיו שאין לנו קרבנות – השבת מכפרת עלינו.

הרבי ה"פני מנחם" זי"ע אמר: שהשייכות של שבת היא,

דאיתא במשנה במסכת ב"ק: הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים [של אותו משמר] ואשם למזבח, ובשבת מתחלפים המשמרות, והשבת היא הגורמת לקבלת הקרן והחומש לכן אומרים זאת בשבת.

ליו"ד של הרבי ה"פני מנחם" זי"ע ט"ז אדר תשנ"ו – תשפ"ד מ"בנאות דשא":

מה שכתב בכת"י הק' במוצאי שושן פורים האחרון לחייו ונמצא על שולחנו:

פורים העיקר בהסתר, אסתר מן התורה ואנכי הסתר אסתיר, כל אשר תאמר ינתן לה מרומז על נשמות הצדיקים שנקראים לבוא אל המלך, ואמרו חז"ל מיתת צדיקים מכפרת, וצדיק יכול להוציא נשמות מהגיהנום, הצדיק האמיתי רוצה מה שהשי"ת רוצה, לא בקשה דבר כי אם וגו' הגי וגו' שומר הנשים.

דברי הספד שנאמרו ע"י הרה"ק מסקולען זי"ע, בבר מצוה של נכדו שהתקיים ביום פטירת רבינו זי"ע:

אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, גם לעת כזאת כאשר אנו מסובין בשמחה של מצוה השקט לא אוכל

כ"ק אאז"ל היה חד בדרא להשיב שואליו דבר, בתשובות מחוכמות, ולבד ממה שדבר זה נבע מחכמתו, היה לו גם סייעתא דשמיא מיוחדת להשיב לכל אחד כפי מה שהיה צריך. וכן רואים בשלמה המלך ע"ה שביקש שיוכל לשפוט העם חוץ מפשטות שיוכל לסבול לשפוט כל העם היה בזה גם בקשה שיזכה לענות תשובות הנכונות לכל אחד לפי מצבו.

שמעתי מפ"ק, שהמליץ על הרבי הבית ישראל זי"ע את לשון הכתוב [ירמיה לא א] 'עם שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל', שהרבי ששמו "ישראל" נשלח מן השמים כדי להרגיע את בני ישראל ולשקמם אחר החורבן הנורא באירופה. והבנתי מדבריו, דאף שבדרך כלל חושבים שכוונת הבית ישראל היה לקנות לבם שיוכל לעשות גדרים וסייגים בעיני קדושה, מיהו האמת שהיה גם בזה עיקר, דמה שהלך 'להרגיעו את ישראל' לא היה כאמצעי לבנות הדור בקדושה אלא מטרה בפני עצמה. בפלך זו הלך ג"כ אאז"ל, שהיה מרעיף טללי נחמה על ראש בני ישראל עם קודש.

רבינו רה"י שליט"א באייר תשנ"ו בדינר לשיבת יגדיל תורה בארה"ב:

בשעה זו חולפת מול עיני מראהו של כ"ק אאז"ל בפורים האחרון בעת שנר אלקים טרם יכבה, הדבר לא ניתן לתיאור למי שלא שהה בירושלים ובארץ ישראל, בעת ש'מוחץ תשכל חרב ומחדרים אימה', הלבבות היו מלאים יראה ופחד, בכל מקום שהתהלכו נשקפה סכנת חיים, ובעת שהתכנסו בביהמ"ד לקריאת המגילה והכל ראו איך שהרבי זצ"ל מגביה ידיו בברכה שלאחריה 'הקל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם הקל המושיע'. הוקלו תחושות הלב, ידעו הכל שיש מי שעומד ומעתיר בעדנו, אך לא ידענו מה המחיר שנצטרך לשלם עבור זה.

בשעה זו עומד מול עינינו מאור פניו של כ"ק אאז"ל, עם חיובו המרגיע, ושהסיר את מועקת הלבבות. כמדומני שכל אחד שנסע נסיעה לארה"ק, כבר בעת 'השלום נעמען' אל מול החיוך הרחב חש בליבו שרק בעבור זה היתה נסיעתו כדאית, והיום כמה זקוקים אנו למאור פניו כדי להתחזק, שהרי 'רחק ממנו "מנחם"

כ"כ בעבר, ואמר לו שבעבר כשהיה למישהו מקרה היו כולם משתתפים ומצטערים בצערו, ובזה נפטרו מצער ועגמ"נ, אבל היום כל אחד חי לעצמו וחושב רק על עצמו, וח"ו אי אפשר לפטור את כולם ע"י צרת האחד.

ועוד יותר מזה, שאם נשכיל להתעורר לחיות באחדות אמיתית עי"ז נוכל לבטל גזירות מעל בני ישראל, דהנה כתיב [תהלים יט י] 'משפטי ה' אמת צדקו יחדיו', ואיתא מהרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שמלך בשר ודם כשמעניש אדם אינו מתחשב עם בני משפחתו ושאר ידידיו שגם הם נפגעים מכך, אבל מלך מלכי המלכים הקב"ה צדיק וישר הוא, עליו אמר דוהמע"ה משפטי ה' אמת צדקו יחדיו', וכאשר משמים נותנים ח"ו עגמת נפש בוודאי שלכל אחד ואחד שהצער נוגע אליו הוא במידה ומשפט, מדוד ושקול, שאל"כ לא היה נגרם לו עגמ"נ וצער שהרי משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, ולא יתכן שכתוצאה מדין שמים יפגע אחד שאינו מגיע לו. ואם כן, אילו היה כל אחד מצטער עד עומק לבבו בצער זולתו, והיתה עין טובה אמיתית בין אחד לחבירו, אהבת ישראל אמיתית, לא היו גוזרים הגזירה משמים, שלא לצער הרבים.

עלינו להתעורר ללכת בדרכיו ולקיים רצון צדיק מה שתבע מאתנו, לא לחפש להציק לשני ח"ו, אלא לעבוד ולעמול היטב על מידה זו של אהבת ישראל, להרגיש ולהשתתף בצרת השני, כי זה רצון הבורא ית"ש 'עמו אנכי בצרה'. הרי כל אחד יודע כמה צרות ועגמ"נ יש בין אחב"י, אשר ידעון איש את נגעי לבבו, בעיני שידוכים, רפואה, בנים, פרנסה, ע"כ עלינו להתאחד באחדות שזה מה שתבע כ"ק אאז"ל מיומו הראשון עד האחרון, והאחדות גופא מסייעת להתמודד עם כל הקשיים והמועקות, כי כשחיים באחדות הצרה מתחלקת בין הרבה, האחדות מאירה ומקילה להתמודד עם הקשיים.

יעזור השי"ת שזכותו של כ"ק אאז"ל שמסר נפשו כל ימיו על צרתן של ישראל עד פטירתו ממש, והיה אוהבן של ישראל, תגן עלינו להוושע בכל מילי דמיטב ברוחניות וגשמיות.

רבינו רה"י שליט"א בש"ק כי תשא ט"ז אדר תשע"ה:

משיב נפשי'.

אמרות טהורות מצדיקים זי"ע שנאמרו

בענינים שונים:

בספר "מלאכי עליון":

פעם אחת הייתי אצל שולחנו של הרה"ק הכהן מלובלין זי"ע בסעודת פורים. והיו שם חסידים שבאו מערי השדה. ובחפצם לשמח את רבם הקדוש בשמחת פורים, התחפש אחד מהם לרב מעיירה קטנה, ואחדים התחפשו לפרנסי העיירה. וניגשו אל הרה"ק לדין תורה. הפרנסים טענו כי הרב שלהם הוא עם הארץ ואינו יודע להורות אף הוראה אחת. והרב באחת: כי הוראותיו הם בדיוק עפ"י דין היורה דעה, וכל רב וגם גאון הגאונים לא יורה אחרת.

אז שאל הרה"ק הכהן את ה"פורים רב": אמור נא לי את הוראותיך.

ענה ה"פורים רב": באה לפני שאלה שחלבו חלב לתוך כלי מנוקב והפרה תחבה את רגלה לתוך הכלי. אז שאל אותו הכהן: ומה הורית בזה? ענה הרב: הוריתי כי החלב טעון הדחה והכלי ליבון והרגל של הפרה נעיצה בקרקע...

כשמוע הכהן את הוראתו התחיל לשחוק שחוק גדול שארך רגעים אחדים, וכולם אמרו כי מעולם לא ראוהו בחדוה ובשמחה כמו אז.

באחד הימים נכנס הרבי מקלויזנבורג זי"ע לרכב של המשב"ק שלו, והבחין בשני הגאים – בצד שמאל, כרגיל, וגם בצד ימין.

"מה זה" שאל הרבי, והמשב"ק הסביר: "הרי הרבי יודע שנולד לי בן שהוא לא כל כך בסדר בראש. ה' ירחם. לאחרונה הוא רוצה מאד לנהוג ברכב. חשבתי איך אוכל לשמח אותו, והחלטתי על הפתרון הזה – התקנתי לו הגה משחק. כשאני נוהג ברכב, הוא יושב לידי. אני אומר לו: עכשיו ימינה, והוא עושה אחרי. עכשיו שמאלה – והוא אחרי..."

תוך כדי הדברים מבחין הנהג כי הרבי בוכה.

בשעה זו עומד לנגד עינינו מראהו של כ"ק אאז"ל בעת אמירת השמוסע'ן, שהיה בבחינת זיקוקין דנורא דנפיק מפומיה', זכינו לשמוע מפיו בכל מקצעות התורה, בכל חלקי הפרד"ס, וקוינו שנוכל תמיד לשאוב מהמעין הנובע, אולם לא שיערנו שיהיה בבחינת 'בני מערבא שמסיימים ספר תורה פעם בשלש שנים', ושהסיוסם של הס"ת הזה יהיה כל כך במהרה, לא עלתה בלבנו.

עומד לנגד עינינו ה'פני מנחם' עם לבו הטוב, עם מסירותו לכל אחד ואחד מהפרט. זה לא יאומן שיכל לצלצל ילד בן שש שנים שאביו השאירו לבדו בלילה ונבהל וצלצל לכ"ק אאז"ל. עזב הרבי את כל עיסוקיו, ודקות ארוכות עמד להרגיע את הילד בן שש, לעודדו ולדבר על לבו הרך. כ"ק אאז"ל היה רועה נאמן שמסר עצמו עבור כל אחד.

מנהיג נקרא 'רכב ישראל ופרשיו', רכב – זה מי שנושא אחריו עליו, ופרשיו – הוא הנמצא למעלה ורואה ומשקיף למרחוק, המנהיג צריך שיהיו לו שני הכוחות הללו, צריך שיהיה היכולת בידו לסבול כל אחד, נושא וסובל. וגם צריך להיות 'ופרשיו' שיראה למרחוק, את שני הכוחות האלו ראינו אצל כ"ק אאז"ל.

בספר "נר תמיד" (לר"י שוגרווייט) פר' קדושים עמ' מג:

שמעתי מהרבי מגור הפני מנחם זי"ע לפני כשלושים שנה [בערך בשנת תשכ"ו] שכמה שבועות לפני פטירת האמרי אמת זי"ע, ראה שהאמרי אמת יושב על כסא, והבית ישראל ישב לידו על הרצפה, בכדי להטות אוזן ולשמוע לדיבור הקדוש שיוצא מהרבי הזקן, והרבי הפני מנחם זי"ע נרתע לאחוריו, אבל אביו קרא לו, ואע"פ שהוא לא שמע הרבה מה שאביו אמר שכבר דיבר אז חלוש מאד, אמנם זה בן שמע, שאביו הקדוש אמר 'יש רבבות מדרגות של קדושה, ומי שהוא שואף לזה יכול לעלות ולעלות'.

זכותו יגן עלינו

הוא נבהל: "מה קרה? למה הרבי בוכה?".

ענה הרבי: "זכרתי בעצמי. אני חי כל היום בהרגשה שאני הולך, ואני עושה. אני, בעצם, כמו הבן שלך – לא עושה שום דבר. הקב"ה מוביל אותי ורק נותן לי הרגשה טובה..."

סיפור כ"ק האדמו"ר מדעש – אנטוורפן שליט"א ששמע מכ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א:

הרה"צ רבי נפתלי הברשטאם זצ"ל שנפטר לאחרונה סיפר, שבשהגיע זמנו להתייצב לצבא בתור בחור, והיה לפני ועדה של 3 קצינים, ופתאום אומר אחד מהם: "הברשטאם מה הוא עושה פה הרי הוא משוגע..." וכך נפטר מחובת הגיוס.

הדבר מאד הפליא אותו על מה ולמה החליט שהוא משוגע... ויום אחד הוא נפגש עמו וזיהה אותו, ושאל מדוע התבטא עליו ככה והחליט לשחררו? ענה לו: ס'איז א שינווער מופת"ל... וסיפר לו:

אבי ז"ל היה גר במונקאטש, ויום אחד הגיע הרה"ק משינאווא זי"ע לעיר, והחליטו החברים להיכנס ולבקש ברכה, וכן עשה ונכנס גם אביו ונתן קוויטל עם 'פדיון' וברכו. לאחר תקופה התגלה אליו בחלום ואמר לו: הרי נתת לי פדיון ואני חייב לך הכרת הטוב, אז באתי לעורר אותך שהתפילין שהינך לובש הם פסולות ותקנה חדשים. הוא התעורר משנתו וסיפר לחבריו ודחפו אותו שכן יעשה, ואכן באמת נתן לבדיקה והתגלה שהם פסולות והחליף אותם.

לפני פטירתו אמר לבנו – הקצין הנ"ל, היות והרה"ק משינאווא עשה לי טובה גדולה כזו, אני חייב להכיר לו טובה, ולכך אבקשך שכשיזדמן לך לעשות טובה למישהו ממשפחת "הברשטאם" – שהיא משפחת הרה"ק תעזור לו מה שאתה יכול. ולכן כאשר ראיתי ששמך הברשטאם ידעתי מה מוטל עלי לעשות... [סיפר לי בני הרה"ח ר' ישראל ששמע מהרבי מדעש ותשו"ח לו].

סיפור הרה"ק רבי יצחק מבאהוש זי"ע:

חותני הרה"ק רבי מנחם ממדל מבאהוש זי"ע בא פעם לקיימב לשבות שם, ונדע לו שב'הינטשטש' – עיירה סמוכה בסרביה – רוצה בחור יהודי להמיר את דתו רח"ל. כששמע זאת אמר הנני נוסע להינטשטש' לשבת!

זה היה ביום שישי לאחר התפילה, ולשם כך שכרו מכונית שתקחהו לשם. הדרך היתה קשה והמכונית בה נסעו התקלקלה כמה פעמים, לבסוף הוצרכו לנוטשה עד שמצאו עגלה וסוס להמשך הנסיעה. ואז אמר חותני זי"ע הלא כעת רואים מה חשיבות הנסיעה שכן הס"א והס"מ מנסה להילחם בנו ולעכב נסיעתנו בכל יכולתו.

כשסיפר זאת הרה"ק מבאהוש זי"ע, אדמו פניו ביותר בשעת מעשה ודפק בחוזקה עם הקופסא שבידו וקרא בקול רם: "זו היתה מלחמה עם הס"מ".

כשהגיעו למחוז חפצם בא אלחנן המכונה רבי חונה היינטשטש'ר מגדולי חסידי באהוש ואמר לחותני זי"ע שאבי הבחור רוצה להיכנס לרבי, ואמר לו שיכנס אלי שאחזור מהמקוה, והלך למקוה. לאחר מכן נכנס אבי הבחור בבכיות נוראות, שאלו חותני זי"ע אם הוא יודע המעשה מהמגיד הגדול זי"ע ממעזריטש שאמר תורה עה"פ 'ונפש כי תחטא' היהודי היה יהודי כה פשוט דלא רק שלא ידע המעשה אלא אף את הפסוק אולי לא ידע, וציווה חותני זי"ע לרבי חונה לספר המעשה, וכה סיפר:

בשבת אחת באמצע השנה בליל ש"ק התחיל המגיד הגדול זי"ע לומר תורה עה"פ 'ונפש כי תחטא', החבריא קדישא תלמידיו הק' זי"ע התפלאו מאד שכן לא היתה שבת פ' ויקרא, בהמשך הסעודה אמר המגיד הגדול עוד פעם ד"ת על זה הפסוק. וכן כמה פעמים עד שפסק. ואז נכנס לביהמ"ד אברך שסיפר איך שעלה פתאום על דעתו מחשבת שטות להמיר דתו רח"ל, וכבר הלך להכומר להפיק זממו אך לפתע התחרט ואינו יודע למה וכשרצה לברוח לא יכל, שכן היה נעול בבית הכומר, ורצה לקפוץ למטה מהחלון אפילו במחיר שיקרה לו אסון, הכל טוב מאשר להמיר דתו ח"ו, וכשעמד לעשות כן ראה לפתע שיכול לרדת באופן

סיפור כ"ק אדמו"ר שליט"א מסקווירא:

בעת חתונת בתו של הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטרווקא זי"ע עם הרה"ק רבי יצחק מביאן זי"ע, התכנסו אלפים ורבבות מישראל והיה דוחק גדול, שאל אז חסיד אחד את הרה"ק רבי יוחנן: אם עכשיו הוא דוחק גדול כל כך, איך יהיה הדוחק בביאת המשיח כשיעמדו כל ישראל בתחיית המתים, השיב לו הרה"ק: זה שלעת עתה הוא כל כך דוחק, הוא בשביל שכל אחד דוחק את עצמו בתחום חבירו, אבל לעתיד יהיה ומלאה הארץ דעה את ה' ויכיר כל אחד את מקומו וממילא לא ידחוק שום אחד ליכנס בתחום חבירו.

הרה"ק רבי מאיר'ל מאמשינוב זי"ע אמר בשם זקינו הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע: בפסוק [ב ו] 'פתות אותה פתים', עפ"י מה שמובא בחובת הלבבות [השער התשיעי שער הפרישות פ"ד] "הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו", כידוע. וזהו 'פתות אותה פתים' – היינו העצמיות והפנימיות שלו צריך להיות נשבר לשברי שברים, ובכל זאת 'ויצקת עליה שמן' – שהחיצוניות שלו יהיה מלא שמחה, על דרך הכתוב [תהלים קד טו] 'להצהיל פנים משמן' וגו', 'מנחה הוא' – זהו מנחה שרוצה השי"ת.

וסיים על זה הרה"ק רבי מאיר'ל מאמשינוב זי"ע: "ענה איז דאס געווען", כוונתו על הרה"ק המהר"ם זי"ע בעל המאמר שהוא היה כך, לב נשבר לשברי שברים, ועם כל זה היה מלא שמחה.

הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטרווקא זי"ע [בנו של הרה"ק מטשערנוביל] בלכתו למקוה היה לבוש במלבושיו כמעיל וכדו' והיה "שוכח" בכוונה כדי שהנצרכים יטלום ויהנו מזה.

פעם תפרו עבורו מלבוש חדש וכאשר מדדו לו אותו נענתה הרבנית שזה לא תפור טוב שזה צר מדי וכדו', הרגיעה הרה"ק באמרו: "אם זה לא טוב עבורי זה יהיה טוב עבור מי שיטלנו וילבשנו"....

פלאי. כשירד למטה ברח ובא במרוצה אל המגיד הגדול ואז הבינו התלמידים כוונת רבם הק' בהנהגתו.

כשגמר רבי חונה לספר ציווה עליו חותני זי"ע שיחזור על המעשה שנית ובליל ש"ק בעת הקידוש בערו פני חותני זי"ע כלפיך אש, לאחר השבת בא הבן לאביו ואמר שהינו מתחרט על העבר ונעשה בע"ת גמור.

בספר "באר יצחק – תולדות יצחק":

הגה"ק ר' יוסף שמואל זצ"ל בעל "מסורת הש"ס", היה אבד"ק פראנקפורט א.מ. ובימיו היו בעירו תלמידי חכמים גדולים שלמדו כל היום שיעור אחד כאו"א בפני עצמו בעיון גדול עד מקום שידם מגעת, ובערב למדו ענין זה ברבים, וזקננו ר' יוסף שמואל ז"ל היה מגיד ההלכה אצל החבורה ההוא, ולמד עם החבורה ההוא כל הש"ס, והגה"ק חיד"א ז"ל כתב שלמד כל הש"ס מ"ב פעמים, וקיים ודברת ב"ם ויקדש ב"ם ולמד כ"ה שנים תורה מעומד, ולמד תורה לשמה, והיו דבריו נשמעין בשמים כאחד מהראשונים. וכאשר עלתה נשמתו השמימה, לאחר קבורתו נתקבצו בני החבורה ללמוד השיעור ברבים כדרכם בקודש, ומצאו את הגה"ק הנפטר יושב על כסאו כמקדם, ונתחלחלו מאד. ואמר להם "אל תפחדו כלל" כי אלך לי מיד בחזרה, אך מוכרח אני לספר לכם את אשר קרה אותי, והוא:

"כאשר באתי למתיבתא דרקינא, כרוזא נפיק בחיל, פנו מקום לר' יוסף שמואל מקראקא, ומיד נתנו לי מקום אצל הגה"ק רבי ישעיה הלוי הורביץ [בעה"מ ספר של"ה] ולא נתרצה השל"ה לזה, שיהיה הוא שכנו, ואמר שהוא עשה הספר של"ה כולו מלא מוסר להעם, ובדמעות הרבה, והר' יוסף שמואל למד כל הש"ס ברבים ולא למד אפילו פעם אחת שום דבר מוסר להעם, ודנו על זה ד"ת בבי"ד שלמעלה, ויצא הפס"ד שהמקום שנתנו לי מגיע לי בדין, ואי אפשר ליטלו ממני, רק אני מחוייב לתקן זאת ללמוד מוסר, וקיבלתי על עצמי הדין לירד לכאן ולעורר את אנשי החבורה שילמדו מכאן ולהבא בכל יום קודם הלימוד דברי מוסר, והסכימו תיכף אנשי החבורה, ומיד חזר הנפטר ולא נראה עוד. זי"ע.

סיפורי השבוע

החסיד רבי ישראל זלמן שלובסקי ז"ל, נאמן ביתם של צדיקי בית סלונים, אשר זכה בערוב ימיו לעלות לירושלים עיה"ק ולהתיישב בה, סיפר מעשה נפלא על כוחו של הרה"ק ה"דברי שמואל" מסלונים זי"ע לקרב אפילו נידחים מקצוי ארץ. את הסיפור שמע ממנו החסיד ק' ישראל הלוי רוזנצווייג ז"ל, מאנשי המעשה ונקי"י הדעת שבירושלים – מחסידי ביאלא [מובא בספר "ותמיד נספר" מהרב שמעון טיקוצקי הי"ו].

תחנת הרכבת בעיר לבוב.

בפינת הרציף התגודדה חבורת חסידים לא גדולה, מקיפה בהערצה אין קץ את הצדיק שניצב במרכזה, מאזינה בקשב רב לאמרותיו ודבריו הקדושים. זה הרבי ה"דברי שמואל" זי"ע.

פניו של הרבי מועדות כעת לוורשה, בירת פולין.

צפירה רמה ניסרה את החלל ובישרה על בואה של הרכבת. הדלתות נפתחו והמוני נוסעים צבאו עליהם. גם הרבי ופמליתו עלו בתורם לאחד הקרונות ותפסו את מקומם.

הנסיעה מלבוב לורשה מתבררת כנסיעה לא קצרה. דקות ארוכות חולפות, הרכבת משקשקת לאיטה על מסילת הברזל המיושנה, ושמורות עיניו של הגבאי המסור ר' ישראל זלמן הלוי מתחילות אט אט להעצם. בימים האחרונים במעט לא נח לרגע, כל הזמן טרוד היה למען צרכי הרבי, וסייע ביד הנכנסים לקודש פנימה.

נאלץ ר' ישראל זלמן לפרוש לשעה קלה מבני החבורה, ופנה לחפש לעצמו מקום פנוי בקרון כדי לתת תנומה קצרה לעפעפיו. כאשר בלמה הרכבת את נסיעתה, ועמדה באחת התחנות, ר' ישראל זלמן המשיך לנום, והוא לא שם לב כשפריץ נכבד לבוש במדי אצילים מנצנצים מתיישב בדיוק מולו.

ר' ישראל זלמן לא העלה על דל דעתו לקשור שיחה עם הנוסע הנכבד שהתיישב בדיוק מולו. גוי הוא ככל הגוים, ומה בכך שהוא מצופה בבגדי פריצים מהודרים ומגפים מבהיקות.

"תגיד לי יהודי", פנה פתאום הפריץ אל ר' ישראל זלמן, תוך שהוא מסובב את פלג גופו בכבדות לאחוריו, "מי זה האיש הדור הצורה שיושב שם, בקצה הקרון, כמה ספסלים מאחורינו?"

ר' ישראל זלמן הופתע לרגע מהשאלה. ממתית מתענינים פריצים גוים בזהותם של, להבדיל, צדיקים? "זהו הראבין" ענה מהורהר, "הראבין הקדוש שלנו".

"אהה" הנהן הפריץ, מהמהם משהו לא ברור מתחת לשפמו, ואז ירה מפיו את המילים הבלתי נתפסות: "אתה יודע, גם סבא שלי היה ראבין!"...

המשפט האחרון הקפיץ את ר' ישראל זלמן ממקומו. קורי השינה נמחקו מפניו בן רגע, ועיניו נפקחו לרוחה בתמהון. "מה, מה אמרתם?" רכן לעבר הפריץ כלא מאמין. "תוכלו לומר זאת שנית?"...

"כן, גם סבא שלי היה ראבין, ראבין גדול ומפורסם", חזר הפריץ על דבריו בניחוחות, משל השמיע את הדבר הכי הגיוני בעולם.

"אתה יודע אולי מה היה שמו?" ניסה ר' ישראל זלמן לגשש בעדינות.

"קראו לו רבי לוי יצחק" השיב הפריץ בידענות מופגנת.

"מה?" שיסע אותו ר' ישראל זלמן בהפתעה, "רצונך לומר כי הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב היה סבא שלך?!... רגעים ארוכים התקשה ר' ישראל זלמן לעבל, בעצב, כי הפריץ היושב מולו ונראה כגוי לכל דבר, הינו לא פחות ולא יותר מאשר יהודי טהור, צאצא לאותו קדוש עליון, סניגורם של ישראל, בעל ה"קדושת לוי" זי"ע.

"אבא שלי, ע"ה, היה נכד ישיר של רבי מאיר מפיקוב,

לרוקן עימם בקבוקי יי"ש מלאים ולשחוק איתם בקלפים אל תוך הלילה.

כל ימיו של האיש, יענק'ל שמו, עברו עליו בסביאה ומשחקי קלפים. בשעת לילה מאוחרת היה נועל את בית המרזח, ושב לביתו שיכור כלוט.

אורח חייו המפוקפק של יענק'ל 'זיכה' אותו בשמות וכינויים שונים, מ'יענק'ל השיכור' ועד 'יענק'ל קארטין שפילער' [משחק בקלפים]. איש מיהודי העיר לא העריך אותו במיוחד, בלשון המעטה. הבריות סלדו והתרחקו מקרבתו. היחיד שהראה לו פנים מקרבות, היה לא אחר מהרבי ר' לוי יצחק.

"יענק'ל, אני ממש מקנא בך!" נוהג היה הצדיק לומר לו כל אימת שפגש אותו ברחוב.

"מקנא? במה כבר ניתן לקנא בי?" היה יעקב עושה עצמו מתפלא, מצפה לשמוע את תשובת הרבי, אותה כבר שמע לא פעם ולא פעמיים. והרבי היה ממשיך ואומר: "חז"ל אומרים במסכת יומא, שכל העושה תשובה מאהבה, זדונות נעשים לו לזכיות. הגע בעצמך, יענק'ל, אם תיקח את עצמך בידיים, אם תעשה ברגע זה תשובה מאהבה, ברגע אחד תהפוך לעשיר גדול... כל החטאים שלך יהפכו למלאכים צחורים".

ויענק'ל היה פורץ באותו רגע בצחוק מתגלגל, "חי חי, רבי קדוש, אם כך אתם אומרים, בעוד שנה יהיה לכם יותר במה לקנא בי"...

המפגשים האלו ברחובה של עיר וחילופי הדברים הקבועים שבעקבותיהם, חזרו על עצמם במשך השנים שוב ושוב. עד כי ביום מן הימים חש יעקב בכבדות נוראה בכל גופו. כאבי התופת שהתפשטו במהירות בגופו, הבהירו לו כי הוא חלה במחלה אנושה, לא סתם התקררות חולפת.

הרופא שהוזעק לביתו התקשה לקבוע את זהות המחלה, מה שחזק את תחושתו הפנימית של יענק'ל כי קיצו קרב ובא.

בנו של הצדיק מברדיטשוב, הוסיף הפריץ והבהיר לאיש שיחו למעלה מכל ספק כי הוא דובר אמת לאמיתה.

אחוז תדהמה קם ר' ישראל זלמן ממקומו, והודיע לרבי ה"דברי שמואל" על נכדו של ה"קדושת לוי" השוהה עימם בקרון. הרבי לא נותר שוה נפש לשמע הדברים, הרי נשמה יהודית בקרבו, בן של הקב"ה הוא! פנה מיד לעבר 'הפריץ' ואמר:

"אני נכד של רבי ואתם נכד של רבי, בואו ונשב בצותא"... כך שיכנע אותו בנועם לשבת לצידו.

'הפריץ' לא סירב להצעה, קם ממקומו והתיישב ליד הרבי. עד מהרה התפתחה ביניהם שיחה חמימה, במהלכה גולל 'הפריץ' באוזני הרבי את סיפור חייו העגום. "שמי הוא אריה לייב, אבל כולם קוראים לי לייב דוקטור". נולדתי בבית יהודי כשר למהדרין, אבי ע"ה היה חסיד ירא ושלם, חוליה מפוארה בשלשלת היוחסין המשפחתית.

"אצלי, למרבה הצער, התרופפה השלשלת... בגיל צעיר נלקחתי לצבאו של הצאר ניקולאי, שם הוכחתי את עצמי כ'חובש קרבי' מצטיין. התקדמתי בעולם הרפואה עד שהפכתי לרופאו האישי של הצאר ניקולאי, תפקידי הנכבד בארמון המלוכה מקנה לי מעמד רם דרג כשל 'פריץ', זו הסיבה ללבושי ההדור.

"לצערי הרב" המשוך האיש, "בכל השנים האלו התרחקתי מרחק גדול מיהדותי. מזה ארבעים שנה לא הנחתי תפילין"...

הרבי ה"דברי שמואל" האזין לסיפורו של האיש בריכוז רב, אחר אמר: "אני רוצה לספר לך סיפור שאירע אצל זקנך, הרבי ר' לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע". הרבי החל לספר...

בעיר ברדיטשוב, בימיו של בעל ה"קדושת לוי", התגורר יהודי פשוט שניהל את בית המזיגה המקומי. העובדה שהוא שימש כמנהל המקום, לא מנעה ממנו לשנות ולהתרועע בעצמו עם לקוחותיו השיכורים,

יענק'ל סיים את סיפורו ופרץ בבכי סוחף. הכל הבינו את הרמז העבה של יענק'ל, הבוכה על כך שלא הספיק לתקן דרכיו ולשמור כראוי על נשמתו – אותה קיבל טהורה וזכה מבוראו. מחלתו הפתיעה אותו, והכריעה את חייו בטרם התנער מדרכו הישנה והספיק לשוב אל דרך האמת. דקות ארוכות בכה יענק'ל ובכה מבלי להירגע, עד שיצאה נשמתו מתוך בכיה.

"מעידני על יענק'ל שהשיב את נשמתו מתוך הרהור תשובה" סח הרבי ר' לוי יצחק מברדיטשוב למקורביו, כשצעד אחר מיטתו בדרכו האחרונה.

ה"דברי שמואל" כילה את סיפורו אל מול עיני הפריץ ששקע במחשבות עמוקות, אחר שלף מתיק הטלית ותפילין שלו את התפילין, וביקש מלייב דוקטור להניח את התפילין. בידים רועדות מהתרגשות, כרך לייב את התפילין על זרועותיו והניח ידו על עיניו.

"התפילין האלו נתונות לך במתנה" שמע להפתעתו את קולו של הרבי, "זכור להניח אותן בכל יום".

שעה קלה לאחר מכן הגיע הנסיעה לסיימה, והרבי נפרד ממנו לשלום.

שנים רבות חלפו מאז התרחש המעשה הזה.

באחד הימים שוב נקלע הגבאי ר' ישראל זלמן לעיר לבוב. התהלך ברחובה של עיר, ולפתע שמע מישהו קורא בשמו. כשהיפנה את ראשו לאחור גילה יהודי חסיד בא בשנים, שזקנו הצחור הארוך שווה לו הדרת פנים.

"אתה זוכר אותי, ר' ישראל זלמן?" פנה אליו האיש בחיוך, משל היה מכר ותיק שלו.

"לא" השיב ר' ישראל זלמן בפליאה. "קוראים לי לייב. ואני הוא אותו 'פריץ' שפגשת לפני שנים רבות ברכבת, כשנסעת עם הרבי מסלונים".

ר' ישראל זלמן נזכר מיד באותה נסיעה מופלאה, והאיש המשיך וסיפר: "דע לך שמאז אותה נסיעה חל

זוגתו של יענק'ל, בניגוד מוחלט אליו, היתה יהודיה כשרה חדורה באמונת חכמים. משנוכחה במצבו הקשה של בעלה, מיהרה אל ביתו של רבי לוי יצחק, והפצירה בו בבכיות לבוא לבקר את החולה. הצדיק לא סירב לבקשתה של אותה עלובת נפש, ועלה לבקר את החולה.

האווירה בחדר היתה טעונה. מבע פניו של החולה העיד בו ששעותיו ספורות. "יענק'ל", פנה אליו הצדיק, "תמיד אמרת לי לבוא בעוד שנה, ומה עכשיו? מה אתה אומר עכשיו?"...

יענק'ל הביט בצדיק בעינים מעורפלות. "רבי, ברצוני לספר לכם סיפור קטן", הצליח איכשהו למלמל כשהצדיק מטה אוזנו.

"כשחכרתי את הקרעטשמע – בית המזיגה, מהפריץ, קיבלתי לידי בית מזיגה יפה ומטופח. קירותיו היו מחופים באריחים נאים, וילונות מפוארים השתרגו על חלונותיו. אני, בחוסר האחריות, הזנחתי את המקום. ישבתי ושיחקתי בקלפים עם חבריי השיכורים ולא מלאתי את תפקידי נאמנה.

"החלונות נשברו והתפרקו, קורות הגג החלו להתרופף, ולי? לי לא איכפת היה מכלום.

"יום אחד חלף הפריץ בעירנו. היה זה יום גשום ופתאום החל לרדת 'שלאקס רעגן, שטפון אדיר. נזכר הפריץ שיש לו בית מרחץ באזור, היפנה אליו את כרכרתו ונכנס לתוכו ללא הודעה מוקדמת. והוא מצא אותי יושב ומשחק בקלפים, הביט על הקירות המטונפים והציוד הבלוי והתמלא זעם.

"מה עשית?' זעק לעברי בחימה שפוכה. 'מסרתי לך קרעטשמע מטופח, מקום יפה ושמור, ואתה, מה אתה עשית ממנו? חורה מוזנחת. מאורת שיכורים!..."

"שתקתי. וכי מה היה בידי לענות לו. כלום לא צדק בכל מילה?! בסוף פרצתי בבכי ואמרתי לו את האמת: 'פריץ נכבד, אני מודה שהתנהגתי לא כשורה. לא שמרתי כהוגן על המקום, אבל, אחרי הכל, מנין יכולתי לדעת שבדיוק היום ירד 'שלאקס רעגן' ואתם תיכנסו לכאן?!..."

פני הנסיך הסמיך. השופטים הבינו מיד כי הנסיך נשבע לשקר ובארנקו לא היו כי אם אלף רובל, אך מנגד לא רצו להאשימו בשבועת שקר, ועל כן פסקו שהצדק עם עוה"ד וכנראה אין זה ארנקו של הנסיך. הארנק הושב ליהודי המוצא, שלמרות שהיה מצוי בין שקרנים וגנבים, התנהג בישרות והחזיר את האבידה, ובזכות התנהגות זו זכה באבידה...

זכותם תגן עלינו

.....

ידידי חביבי

בי"ג זמן קהלה אנו נמצאים
לקיים מצות מחיית עמלק אנו משתוקקים
שאז יהיה השם והכסא שלמים
וישראל יגאלו בתשועת עולמים
ונזכה לראות במפלת העמים
ונשמח בשמחת ימי הפורים
שגם לעתיד לבוא אין בטלין

א גיטן שבת
ידידכם אוהבכם

בי מהפך. התחלתי להניח את התפילין מידי יום כהוראת הרבי, אט אט התקרבותי ליהדותי, עד שפשטתי לחלוטין את זהותי הגוית והפכתי לבעל תשובה גמור..."

"לפני כחודש מצאתי בדרכי ארנק ובו אלף רובל" – שח יהודי את מצוקתו בפני הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל רבה של העיר הגדולה לאדז' – "למחרת קראתי בעיתון כי אבד לנסיך פולני ארנק עם זהובים רבים, ומאה רובל מוצעים למוצא הישר. הלכתי אל הנסיך והחזרתי לו את אבידתו, אלא כאשר ראה שיש בארנק רק אלף רובל, זעק לעברי: 'אה, גנב... היו בארנק אלפיים

רובל, השב את האלף רובל שגנבת!!!"

כל טענותי לחפותי ולישרותי לא הועילו לי. הנסיך תבע אותי למשפט, והנה מחר עת המשפט, מה אעשה ואנא אני בא? "האם יש לך עורך דין?" שאל אותו רבי אליהו חיים, "כן" ענה היהודי, "קרא לו אלי בבקשה..."

ואכן עורך הדין הגיע אל הרב, והוא הדריך אותו בטענות ההגנה. בעת המשפט, לאחר שעלו שתי הטענות, הנסיך סיפר על אבידתו שלא הושבה במלואה, והיהודי טוען בתוקף כי מצא בארנק רק אלף רובל. הגיע תורו של העורך דין לומר את דבריו:

"כבוד השופטים ! וכי אדם שמחזיר אבידה חשוד שהוא גנב ממנה חלק? הרי בקלות יכול היה שלא להחזירה כלל?! האם הנסיך יכול להישבע שהיו בארנק אלפיים רובל?!"

"אם כן" – פנה עוה"ד אל השופטים – "הרי אין לפקפק בשבועתו האמיתית של הנסיך, והיא מעידה שהארנק שנמצא כלל אינו של הנסיך כי חזקה על מי שמחזיר אבידה שהוא מחזיר אותה במלואה, שהרי יכול היה שלא להחזירה כלל, ואם הנסיך נשבע שבארנקו היו אלפיים רובל, כנראה שהיהודי לא מצא כלל את ארנקו, ועל כך אני דורש שהנסיך יחזיר את הארנק למוצאו..."